

Voruta

... O Mindaugas susiruošė ir sumanė sau nesikauti su jais atvirai,
bet pasitraukė į pilį, vardu Voruta...

Iš Hipatijaus metraščio 1251 m. įrašo

Nr. 18 (660) 2008 m. rugsėjo 20 d. Lietuvos istorijos laikraštis ISSN 1392-0677 Kaina 1 Lt

Šiame numeryje

2 Eugenijus SKIPITIS

Pasija
pagal
Vilkyškius

14 Dr. Arūnas BUBNYS

Lietuvių
policijos 257-asis
batalionas

PRENUMERUOKITE !!!

2008 METAMS

„Vorutą“

1 mėn.	–	3.00 Lt
3 mėn.	–	9.00 Lt

Indeksas 0135

„Vorutą“ galima prenumeruoti internetu, adresu: www.post.lt skyrelyje „prenumerata“ pasirinkti laikraštį „Voruta“

Švč. Mergelės Marijos apsireiškimo Šiluvoje 400 metų jubiliejaus iškilmė

Rugsėjo 14-ąją, po dvejų pasirengimo metų, per kuriuos žinia apie Švč. M. Marijos apsireiškimo Šiluvoje 400 metų jubiliejų ir jo šūkis „Per amžius tebus garbinamas Dievo Sūnus“ plačiai pasklido Kauno arkivyskupijoje, nuvilnijo Lietuvoje, kaimyninėse šalyse, daugelyje Europos valstybių, pasiekė Amerikos ir Australijos žemynus, Šiluva, ypatingu Viešpaties žvilgsniu palytėta žemė, jos didingosios šventovės, tūkstančiai čia atvykusių piligrimų sulaukė didžiosios jubiliejaus iškilmės.

Lietuvos Respublikos ir Vatikano valstybinės vėliavos, kuriomis pasipuošė Šiluvos bazilika, išreiškė Lietuvos žmonių džiaugsmą ir dėkingumą Šventajam Tėvui Benediktui XVI už parodytą jo dėmesį šioms iškilmėms ir visai Lietuvos katalikų bažnyčiai atsiunčiant savo ypatingą pasiuntinį kardinolą Kelno arkivyskupą Joachimą Meisnerį. Popiežiaus legatas, atvykęs į Lietuvą rugsėjo 12 d., sekmdienio rytą sutiktas minios Raseinių krašto žmonių šio miesto aikštėje, atvyko į Šiluvą vadovauti pagrindinių iškilių Eucharistijos liturgijai. Pirmiausia Šiluvoje kard. J. Meisneris apsilankė Apsireiškimo koplyčioje ir čia pasimeldė.

Švč. M. Marijos apsireiškimo Šiluvoje jubiliejaus iškilmė prasidėjo vidudienį aikštėje priešais baziliką. Įvairaus amžiaus, įvairių kraštų, tautų, įvairios socialinės

Tūkstantinė minia tikinčiųjų meldėsi Šiluvoje

patirties ir padėties žmonės, įvairias tarnystes bažnyčioje atliekantys tikintieji, ištisa piligrimų jūra užliejo aikštės erdvę, jos prieigas, ir visi kaip viena šeima rengėsi padėkoti Dievui už Švč. M. Marijos apsireiškimo dovaną Šiluvoje.

Prieš pradėdant iškilmes, kun. K. Kėvalas pasveikino visus, atvykusius į Šiluvą, trumpai pristatė reikšmingiausias

įstabiosios Šiluvos istorijos datas, pasveikino garbiuosius svečius – Lenkijos primą kardinolą Jozefą Glempą, Minsko-Mogiliovo arkivyskupą metropolitą Tadeuszą Kondrusiewiczų ir jo augziliarą, Elko vysk. Jerzy Mazurą, Drohičino vysk. Antoni Pacyfik Dydczyų, Gardino vysk. Aleksandrą Kaszkeiwczyų, Balstogės arkiv.

Nukelta į 3 p.

Lietuva-Ukraina

Vilniaus ukrainiečių bendrija: veikla ir perspektyvos

Dr. Aldona VASILIAUSKIENĖ

Šiaulių universitetas,

Lvovo nacionalinis Ivano Franko universitetas

Taraso Ševčenkos minėjimo organizatoriai: iš kairės Taraso Ševčenkos fondo ikūrėjas ir pirmininkas, dabartinis Lietuvos Respublikos ambasadorius Ukrainoje dr. Algirdas Kumža, Vilniaus ukrainiečių bendrijos pirmininkė Natalija Šertvytienė, Ukrainos ambasadorius Lietuvos Respublikoje Valentinas Zajčiukas, dr. Aldona Vasiliauskiėnė, prof. Alfredas Bumblauskas (2001 m.)

Nukelta į 12 p.

Gerb. Rinkėjau,

Padėk gerinti ekonominę, socialinę, politinę, visuomeninę ir kultūrinę padėtį Lietuvoje, aktyviai balsuok už Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų sąrašą ir jame pasirink 5 tinkamiausius Tau ir Lietuvai kandidatus.

Mūsų rekomenduojami kandidatai, kurie verti LR Seimo mandato:

1. Gintaras Songaila, Nr. 10 (ir Kėdainių apygarda)
2. Rytas Kupčinskas Nr. 16 (ir Aleksoto-Vilijampolės apygarda)
3. Algimantas Birbilas Nr. 20 (ir Vilkiškio apygarda)
4. Inija Trinkūnienė Nr. 70 (ir Ignalinos-Švenčionių apygarda)
5. Gintautas Jakimavičius Nr. 37 (ir N. Vilnios apygarda)
6. Kazimieras Uoka Nr. 40 (ir Elektrėnų-Kaišiadorių apygarda)
7. Romas Batūra Nr. 74 (Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų sąrašo Nr. 5)
8. Tomas Baranauskas Nr. 80 (ir Širvintų-Vilniaus apygarda)
9. Albertas Koviera Nr. 30 (ir Akmenės-Joniškio apygarda)
10. Vidmantas Žilius Nr. 139 (Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų sąrašo Nr. 5)

Lietuvių etninės kultūros draugija
Lietuvių švietimo draugija „Rytas“
Vilniaus krašto lietuvių sąjunga išėivijoje
„Vilnijos“ draugija

Mažoji Lietuva

Pasija pagal Vilkyškius

Eugenijus SKIPITIS, Bitėnai

1943 m. Rašytojo Johaneso Bobrovskio ir iš Mociškių kaimo kilusios lietuvininkės Joanos Budriūtės mintį tuoktis Vilkyškių bažnyčioje pratęsė kunigas Mindaugas Kairys ir vargonininkė Laura Matuzaitė

Žioplindamas mažo provincijos miestelio gatvėmis dažniau tikiesi atsitrenkti į įkaušusį praeivį, negu stabtelti nuo netikėto kultūros fakto. Gyvenimas yra turtinas, todėl neretai pasitaiko išimčių. Nors Vilkyškių miestelio „senamiestis“ pereinamas keliais šimtais žingsnių, bet jo centre stovinti evangelikų liuteronų bažnyčia patraukia ne tik žvilgsnį, bet ir klausą. Pagėgių krašto kultūriniam gyvenimui šie maldos namai pateikė džiugių naujienų. Po kelių savaičių užtrukusių montavimo darbų Vilkyškių evangelikų liuteronų bažnyčioje suskambo vargonai. Generaline vargonų atidarymo repeticija tapo Vilkyškių evangelikų liuteronų bažnyčios kunigo Mindaugo Kairio ir vargonininkės, Lietuvos evangeliškosios muzikos sandraugos vadovės Lauros Matuzaitės jungtuvės.

Keli žodžiai apie Vilkyškių parapijos marčią, vargonininkę L. Matuzaitę. 1984-1991m. mokėsi Biržų vidurinėje mokykloje, taip pat vaikų muzikos mokykloje, fortepijono ir chorinio dainavimo klasėje. 1995m. baigė Kauno J. Gruodžio konservatoriją. 1995m. įstojo į Klaipėdos universiteto Menų fakulteto chorinio dirigavimo katedrą bei studijavo chorinį dirigavimą pas doc. Remigijų Songailą. Toliau L. Matuzaitė magistrantūros studijas tęsė Klaipėdos universiteto Muzikos istorijos ir teorijos katedroje. Mokslinį darbą rašė tema: „Protestantiškos giesmės kelias Lietuvoje XVII-XX a. I-oje pusėje: J. Vytuolio indėlis jos raidai“. 2002m. išvyko į Vokietiją keturių mėnesių kalbos kursams, tuo pačiu atliko bažnytinės muzikos praktiką Hersbruck (Volietija) ev. liuteronų bažnyčioje, padėjo bažnytinės muzikos direktoriui, kantoriui Karl Schmidt organizuoti parapijos muzikinę veiklą. Giedojo ir dirbo su jaunimo Gospel choru (70 giesmininkų), bažnytininiu „Kantorei“ choru (80 giesmininkų), vaikų choru bei fleitų ansambliais. 2002 m. spalio mėn. prasidėjo studijos Bayreuth evangelikų liuteronų bažnytinės muzikos aukštojoje mokykloje. Nuo 1994 m. iki dabar aktyviai dalyvauja bažnytinio giedojimo bei vargonavimo seminaruose, kuriuos 3 metus iš eilės organizavo kantorius iš Vokietijos Frieder Gutowski, dabar šiuos seminarus organizuoja Lietuvos evangeliškos bažnytinės muzikos sandrauga (LEBMS). 2000 m. su choru išleido pirmąjį CD, kuriame J. S. Bacho Kantata BWV 106 „Gottes Zeit ist die allerbeste Zeit“ (Actus tragicus), taip pat tradicinės, senosios choralinės, protestantiškosios giesmės. 2000m. visuotiniame narių L. Matuzaitės susirinkime išrinkta LEBMS pirmininke.

Paskutinį kartą Vilkyškių bažnyčia tiek gėlių ir tokias iškilmes, ko gero, matė tik per 1943 m. čia vykusias rašytojo Johaneso Bobrovskio ir iš Mociškių kaimo kilusios lietuvininkės Joanos Budriūtės vestuves. M. Kairio ir L. Matuzaitės jungtuvės turi labai

daug kultūrinių paralelių su šiuo faktu ir ne tik todėl, kad J. Bobrovskis irgi grojo vargonais. Vilkyškių bažnyčia tapo jaunų ir energingų žmonių bendro gyvenimo slenkščiu. Pokario stalinizmas bažnyčią pavertęs grūdų sandėliu ilgam užtrenkė duris prie dvasinių ir kultūrinių vertybių versmės. Pagėgių krašto žmonėms smagu, kad atsirado, kas tas duris atidaro.

Sutikdami su santuoką palaiminusio evangelikų liuteronų vyskupo Mindaugo Sabučio žodžiais nesakykime, kad jungtuvės yra laimingiausia diena jaunavedžiu gyvenime, linkėkime, kad jos būtų laimingiausių dienų pradžia. Tikėkime, kad vestuvės bus sėkmingas, tačiau ne pats didžiausias šių žmonių dvasinio gyvenimo projektas.

Jau įvyko Vilkyškių bažnyčios vargonų atidarymo išskilmės. Vargonų montavimo darbus atliko vargonų meistras iš Vokietijos Jong Noss. Šie vargonai turi apie 1600 įvairaus dydžio garsą skleidžiančių vamzdžių, kurių dydis svyruoja nuo kelių centimetrų iki kelių metrų. Vargonų mechanizmas yra pakankamai sudėtingas, juos montuojantys meistrai privalo ne tik gerai išmanyti medžio ir metalo apdirbimo technologijas, bet ir turėti nepriekaištingą muzikinę klausą. Vargonai dažniausiai turi 2-4 rankines klaviatūras, vadinamus manualus, ir 1 kojine klaviatūrą – pedalus. Griežtykloje dar montuojamos ir registų valdymo rankenos. Oro pūtimo sistema sudaro dumplės, oro takai ir oro paskirstymo dėžės. Oro pūtimo sistema ir griežtykla, sujungtos pneumatiniiais arba elektriniais mechanizmais, sudaro valdymo įrenginį. Visi vargonų mazgai sumontuoti į rėmus ir pastatą, kurio priekinė dalis dažnai būna meniškai apipavidalinta, yra svarbus patalpos architektūrinis akcentas, kai kada turintis didelę meninę vertę. Vargonų muzikinis diapazonas būna įvairus (didelių vargonų siekia 10 oktavų).

Nors vargonų montavimo darbai Vilkyškių bažnyčioje dar nėra baigti iki galo, tačiau jais jau galima groti sudėtingus kūrinius. Pasak meistro, šie iš Deltmundo miesto Martyno Liuterio parapijos Vilkyškių bažnyčiai padovanoti vargonai yra pagaminti 1953 m. Kaip sakė Vilkyškių bažnyčios kunigas Mindaugas Kairys, Vilkyškių miestelio evangelikų liuteronų bažnyčia yra ne tik parapijos maldos namai, bet ir kultūros židinys. Čia jau koncertavo ne vienas garsus atlikėjas, įvairūs klasikinės muzikos ansambliai. Naujai pastatyti vargonai, be abejonės, tik praplės kultūrinių renginių spektrą.

Kunigo M. Kairio žodžius patvirtino Vilkyškių bažnyčioje įvykęs vargonų atidarymo koncertas. Vargonus palaimino evangelikų liuteronų vyskupas Mindaugas Sabutis. Gausiai susirinkusiems klausytojams koncertavo birbynininkas, Klaipėdos universiteto Menų fakulteto profesorius

Vargonų atidarymo koncerte grojo vargonininkės: Saiko Yoshida-Mengk, Laura Matuzaitė-Kairienė ir jurbarkiškę Julija Jokšaitė

Vargonus Vilkyškiuose sumontavo vargonų meistras iš Vokietijos Jong Noss

Birbyne grojo Klaipėdos universiteto Menų fakulteto profesorius V. Tetenskas

Vilkyškių evangelikų liuteronų bažnyčia Mažosios Lietuvos griuvėsiuose tampa dvasinio gyvenimo ir kultūros židiniu

Vytautas Tetenskas, viešnia iš Japonijos, vargonininkė Laura Matuzaitė-Kairienė, Reneta Moraitė (Vilnius), Julija Jokšaitė (Jurbarkas).

Apie pirmąją egzotiškos šalies viešnią muzikavusią Vilkyškiuose teiravomės koncerto organizatorės Lauros Matuzaitės – Kairienės.

Kokie kūrybiniai keliai ją atvedė į mažą Lietuvos pakraščio miestelį?

– Saiko Yoshida-Mengk yra mano vargoninės muzikos studijų draugė Vokietijoje. Jos pasiryžimas perprasti vargonus yra tiesiog pavydėtinas. Gležna tolimos šalies mergaičiukė turėjo įveikti ne tik Japonijoje mažai žinomo instrumento paslaptis, bet ir pakeisti pasaulėžiūrą. Vokietijoje Saiko Yoshida tapo evangelike liuteronė ir ištekėjo už vokiečio. Vokietija jau keli šimtmečiai garsėja nagingais ir sumaniais vargonų meistras bei šiuo instrumentu groti kuriančiais kompozitoriais. Kur geriausia įgyti muzikavimo patirtį? Žinoma, kad ten, kur vargonų muzikai skiriamas didžiausias dėmesys.

Stebinate ne tik egzotiškų šalių atlikėjais,

bet ir netikėtais muzikos instrumentų deriniais. Ką bendro turi vargonai ir iš pirmo žvilgsnio primityvokas lietuvių liaudies instrumentas birbynė?

– Vargonų atsiradimas Vilkyškių bažnyčioje skatina gražias mintis, kad čia pavyks įgyvendinti daug Lietuvos muzikinei kultūrai naudingų projektų. Birbynininko V. Tetensko atsiradimas irgi nėra atsitiktinis. Man studijuojant Klaipėdos universiteto Menų fakultete su šio instrumento virtuozu užsimezgė kūrybinis bendradarbiavimas. Užsieniuose birbynė sutinkama kaip stebuklas. Žmonės netiki savo akimis, kad tokiu paprastu instrumentu galima sugroti sudėtingiausius klasikos kūrinius. Kaip matėte ir girdėjote – galima.

Po koncerto malonias akimirkas išgyvenę klausytojai atlikėjus apdovanojo ilgai trukusiais aplovismentais. Kunigas M. Kairys padėkojo parapijiečiams ir mecenatams už suteiktą finansinę paramą įrengiant vargonus Vilkyškių bažnyčioje.

Autoriaus nuotr.

Švč. Mergelės Marijos apsireiškimo Šiluvoje 400 metų jubiliejaus iškilmė

Šiluvos Dievo Motinos su Kūdikiu paveikslas

theaume, užsienio šalių ambasadorius, Lietuvos vyskupijų ordinarus, LVK generalinį sekretorių mons. Gintarą Grušą, LR Prezidentą Valdą Adamkų ir LR Ministrą Pirmininką Gediminą Kirklį, Vyriausybės narius, europarlamentarą prof. Vytautą Landsbergį, Lenkijos valstybės sekretorę, Šventojo Kapo ordino piligrimus, taip pat ir stebinius tiesogines iškilmių transliacijas per LRT, Lenkijos televiziją, besiklausančius „Marijos radijo“. Ypatingosios dienos dalyviai, atvykę ne tik iš Lietuvos, bet ir iš Europos, Amerikos šalių, Australijos žemyno, pavieniui netgi iš Azijos bei Afrikos šalių, buvo pasveikinti ir lenkų, vokiečių, italų, anglų kalbomis.

Iškilmingai Eucharistijos liturgijai vadovavo popiežiaus legatas kardinolas J. Meisneris, koncelebravo dvi dešimtys kitų kraštų ir Lietuvos vyskupų – Vilkaviškio vyskupas Rimantas Norvila, vyskupas emeritas Juozas Žemaitis, Kaišiadorių vyskupas Juozas Matulaitis, Vilniaus arkivyskupijos augziliaras vyskupas Juozas Tunaitis, Panevėžio vyskupas Jonas Kauneckas, Panevėžio vyskupas emeritas Juozas Preikšas, Telšių vyskupas emeritas

Maldininkų procesija

Piligrimai pakeliui į Šiluvą

Atkelta iš 1 p.

metropolitą Edwardą Ozorwskį, Jelgavos vysk. Antons Justsą, Estijos apaštališkąjį administratorių vysk. Philippe Jean-Charles Jourdaną, kartu su vyskupais atvykusius jų pagalbininkus, Varšuvos marijonų provincijos provincijolą kun. Pavelą Naumowiczį ir brolius kunigus, Licheno šventovės rektorių kun. Viktorą Gumienny, taip pat apaštališkąjį nuncijų arkivyskupą Peterį Stephaną Zurbriggę, apaštalinės nunciatūros sekretorių mons. Jean Philippe Lan-

Antanas Vaičius, daugybė kunigų. Svečius ir daugiataukstantinę minią pasveikinęs Kauno arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius pavadino ją gražiausiu atsaku į Šiluvos Dievo motinos žodžius, pakvietė melstis už Tėvynę, bažnyčią Lietuvoje, žmonių gyvenimą joje su Jėzumi Kristumi.

Popiežiaus pasiuntinys kardinolas J. Meisneris vokiečių kalba pasakė homiliją, į jos klausytojus pradžioje kreipdamasis lietuviškai ir pavadindamas juos seserimis ir broliais (pamokslas iškart buvo

verčiamas į lietuvių kalbą). Prasmingais žodžiais apibūdinęs išskirtinį Marijos vaidmenį išganymo istorijoje, garbusis svečias paragino nepamiršti, jog Marija yra žmogumi tapusio Dievo sūnaus motina. „Taigi ji yra ir mūsų motina. Ji yra Bažnyčios motina, taigi ir mūsų Motina. Ji gyvena čia ir dabar yra mums pasiekiamą. Čia Marija lietuviams yra tapusi lietuve. Ji – viena iš jūsų, o jūs esate jos vaikai“, – džiugiai sakė kardinolas, jau seniai pažįstantis Lietuvos bažnyčios gyvenimą. Jis drauge atkreipė dėmesį, jog visur, kur tik pasaulyje apsireiškia Marija, ji ragina žmones melstis. „Šiluvos šventė 2008-aisiais, taigi keturi šimtai metų po apsireiškimo, mums sako, kad ir šiandien reikia sukelti maldos ir atgailos revoliuciją prieš Europoje išsiviraujantį Dievo stūmimą iš pasaulio bei žmogaus atitolimą nuo Dievo“, – kvietė popiežiaus legatas. Homilijoje priminta Marijos pagalba mums istorijos sunkmečiais ir teigta, kad Marija reikalinga ir dabar, ir ateityje – namuose ir bendruomenėse, parapijose ir bendrijose, visoje Lietuvos kultūroje, nes ji su savimi visur atsiveda ir Viešpatį.

Iškilmingos Eucharistijos liturgijos pabaigoje LVK pirmininkas arkiv. S. Tamkevičius perskaitė Lietuvos paaukojimo Švč. M. Marijai aktą, jį pasirašė pamaldose dalyvavę vyskupai.

Šventojo Tėvo vardu legatas kard. J. Meisneris suteikė visiems ypatingą apaštališkąjį palaiminimą.

Vėliau kard. J. Meisneris tarė padėkos žodį už tai, kad jis savo akimis pamatė lietuvių tikėjimą ir išgirdo jį savo ausimis, sakė išvykstąs sustiprinęs savąjį tikėjimą. Šventojo Tėvo pasiuntinys padovanojo Šiluvos šventovei montransciją, o telegramoje Šventajam Tėvui pasiūlė įrašyti ištikimybės jam ir maldos pasižadėjimo žodžius.

Iškilmių dalyvius pasveikinęs Lenkijos primas kard. J. Glempas sakė, jog iškilmėse dvasia vienyta su Šventojo Petro įpėdiniu ir melstasi Dievo motinos, kad ji užtartų už viso pasaulio poreikius, ypač taikos ir šeimos poreikius. Paragino pakviesti Mariją į savo šeimas, kad ji mokytų meilės, palinkėjo visiems dieviško džiaugsmo.

Žodį taręs LR Vyriausybės vadovas G. Kirklis pasveikino Švč. M. Marijos apsireiškimo jubiliejaus progą, pavadino Šiluvą vieta, ilgais amžiais buvusia tautinio, religinio, kultūrinio gyvenimo centru, padėjusia išsaugoti tautines ir religines vertybes.

Sveikinimą Lietuvos žmonėms atsiuntė ir Lenkijos prezidentas Lechas Kaczynskis. „Visiems šiandien susirinkusiems Šiluvos Dievo motinos akivaizdoje, taip pat Jūsų šeimoms ir artimiesiems, linkiu dvasinio sustiprinimo, taip pat vilties ir drąsos, – šie dalykai taip reikalingi mums kasdien ir yra tokie vertingi visais momentais, lemiančiais mūsų tautų likimus“, – rašoma sveikinimo laiške, kurį perskaitė specialioji pasiuntinė valstybės sekretorė Ewa Junczyk-Ziomecka.

Lietuvos vyskupų konferencijos pirmininkas, Kauno arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius nuoširdžiai padėkojo kard. J. Meisneriui, padovanojo jam Šiluvos Dievo motinos paveikslą, tarė nuoširdų ačiū visiems, kurie buvo drauge ir meldėsi, patikino, kad Šiluvos Dievo motinos ir toliau bus maldaujama padėti žmonėms savo gyvenimą kurti ant Kristaus uolos.

Iškilmingos pamaldos baigtos iš tūkstančių lūpų suskambėjusia „Marija, Marija“. Šiai giesmei vadovavo per visas pamaldas giedojęs Kauno valstybinis choras (vad. prof. Petras Bingelis).

Šventinio altoriaus dalis

Švč. Mergelės Marijos gimimo bazilika

Švč. Mergelės Marijos apsireiškimo koplyčia

Šiluvos žemė, kurią ryto šv. Mišių homilijoje kun. K. Kėvalas pavadino Dievo triumfo vieta, nes čia, kaip ir visoje Lietuvoje, nežiūrint istorijos audrų, tebėra garbinamas Dievo Sūnus, Lietuvos Betliejumi, kur Viešpats iš naujo gimsta tam, kad perkeistų žmogų, Dievo miesto statybą, kuri čia matant daugybę per trumpą laiką įvykusių ir regimų pasikeitimų liudija Dievo veikimą, susitaikymo su Viešpačiu vieta, per kurią Lietuvai dovanojama labai didelė viltis – ši dvasinės traukos vieta, visą savaitę sutikusi tūkstančius maldininkų, apglėbė pasaulyje išsibarsčiusius lietuvius.

Kauno arkivyskupijos spaudos tarnyba
www.siluva.lt

Pusė amžiaus neblėstanti studentiška draugystė

Graži studentiška draugystė sieja buvusius Panevėžio hidromelioracijos technikum 1955 m. II laidos absolventus. Po daugelio metų, įvykių ir permainų, intensyvių kurso draugų paieškų, praėjus 53 metams, buvę studentai – melioratoriai, kai kas vėliau pasirinkę ir kitą giminingą kelininko profesiją, buvę inžinieriai, dabartiniai garbaus amžiaus sulaukę žmonės vėl susirinkę draugėn mena praėjusias jaunystės mokslo dienas.

Kaip dabar prisimena buvęs šio technikum absolventas, inžinierius – melioratorius ir šalyje žinomas bibliofilas panevėžietis Rimgaudas Banys, 1951 m. rugsėjo mėn. į kursą iš visos Lietuvos susirinko 60 vaikų ir merginų. Deja, dėl daugelio pašauktų į sovietinę armiją ar kitų priežasčių kursą baigė 42 studentai, 40 iš jų apgynę diplomus ir tapo diplomuotais inžinieriais, kurie buvo reikalingi respublikos žemės ūkiui. Vaikėmės milijoninių nusaustintos žemės hektarų, netgi daugelis dirbo Rusijos Federacijos Smolensko srityje ir kitur. – Jauniausiam mūsų tuomet buvo 17 metų, o vyriausiam specialistui – 26 metai, – dabar mena R. Banys.

Po daugelio nesimatymo metų buvusių kurso draugų susitikimų įkvėpėjas ir iniciatorius tapo nenuilstantis traktietis, karaimų bendruomenės atstovas ir metraštininkas, buvęs melioratorius ir 46 metus dirbęs Trakų krašto kelių sistemoje inžinierius, magistras Romualdas Tinfavičius. Dar 2004 m. pradėjo Panevėžio PHT bendramokslių paieškas, o vėliau, 2005 m., subūrė pirmuosius susitikimus Panevėžyje. Praeitais metais susitikimų metu kurso draugai lankėsi Senuosiuose Trakuose (Vytauto Didžiojo gimtinėje), Trakų Vokėje, Trakų kelių tarnyboje (kur daug metų dirbo R. Tinfavičius), Trakų pilyje, karaimų šventovėje kenesoje, Užutrakyje ir kt. Taip pat apsilankė pas Romualdo kolegą Juozą Steponkevičių, kur apžiūrėjo jo įrengtą kelių muziejų Vievyje, pasigardžiavo karaimų patiekalais.

Šią vasarą buvę bendramoksliai nutarė susitikti Širvintų krašte. Susitikimų tikslas buvo aplankyti pirmąją Lietuvos sostinę – Kernavę, susipažinti su Širvintų apylinkių žymiomis vietomis. Į Širvintų susitikimą atvyko net trys kolegos Vytautai: Vytautas Ambraška iš Plungės, Vytautas Bernadišius su žmona Aldona iš Kelmės raj. Pagražantės miestelio, anykštėnas – Vytautas Raišelis, taip pat vilkaviškietis Albinas Stankus su marčia ir anūku, dažnai Trakuose apsilankantis panevėžietis Rimgaudas Banys bei geras Romualdo bičiulis poetas, prozininkas ir šmaikštuolis Trakų karaimas Aleksandras Zajančauskas, gyvenantis Vilniuje

Po trumpo susitikimo Širvintose, pasipuošę Romualdo parūpintais suvenyrais ir kita atributika, buvę kurso draugai leidosi į Šešuolėlių dvarą – tai reto, iki mūsų dienų išlikusio anglių kotedžo stiliaus rūmai, kuriuos XX a. pradžioje pasistatė Petras Povilas Končius. Tarpukaryje Šešuolių dvarą nupirko Lietuvos kariuomenės pulkininkas Jonas Variakojis. Sovietmečiu rūmai buvo nacionalizuoti, juose įsikūrė tarybinio ūkio administracija. Vėliau pastatas priklausė Končių ir Variakojų palikuonims, gyventiems JAV. Dabar – Petrauskų šeimai. Rūmuose dažnai lankydavosi Lietuvos Prezidentas Antanas Smetona ir dabar šalia kitų žymių Lietuvos žmonių ten kabo jo portretas. Šiuose prabanguose rūmuose porą vasarų teko gyventi ir dirbti traktiečiui R. Tinfavičiui.

Išvykos dalyviams gerą išpūdį paliko ne tik šie rūmai, bet ir tvarkingai prižiūrimas parkas ir buvę ūkiniai raudonų plytų pastatai.

Pagal numatytą programą išvykos dalyviai apsilankė ir Kernavėje, kur gidė supažindino su Kernavės istorija, archeologiniais tyrinėjimais, šioje vietovėje rengiamomis Joninių ir amatų šventėmis. Atvykusieji pasigrožėjo Pajautos slėniu, tekančiu Neries vingiu su salomis, Mindaugo laikų piliakalniais, bažnyčia, nulenkę galvas prie kunigo Nikodemo Švogžlio – Milžino kapo, keturiems Vytautams buvo proga įsiamžinti prie savo bendravardžio kunigaikščio Vytauto Didžiojo skulptūros. Po šio apsilankymo grožėdamiesi Širvintų krašto gamtovaizdžiais visi patraukė link Čiobiškio.

Buvę bendraklasiai užsuko ir į Čiobiškio miestelį, kur susipažino su ten esančia aplinka, bažnyčia. Atvažiavusius į skulptūrų parką mielai sutiko parko šeimininkai, tautodailininkai Povilas, Liudmila ir Povilas (sūnus) Malinauskai. Atvykusieji pasivaikščiojo parko takais, pasigrožėjo įrengtais baseinėliais su lelijomis ir kita vandens augmenija, taip meniškai įprasmina į vietinį landšaftą. Juos supažindino su parko kūrimosi istorija, prasidėjusia prieš penketą metų, 2003 m., pastačius pirmą skulptūrą, Malinauskams kilo idėja projektuoti, kurti ir plėsti parką toliau. Dabar šeimos miniparką lanko daug turistų, svečių. Svetingi sodybos šeimininkai pavaišino melisų arbata, paskaitė savo kūrybos eilių, padovanojo lankstinukų apie savo parką. O svečiai atsidėkodami parašė palinkėjimus ir įsiamžino autografais.

Širvintų kelių tarnybos patalpose vyko apžvalginė vakaronė. Susitikimų iniciatorius traktietis R. Tinfavičius kreipdamasis į žilagalvius kurso draugus sakė: – Metai

Susitikimo dalyviai Šešuolėlių dvare, kur lankydavosi prezidentas Antanas Smetona

Kernavės piliakalnyje, iš kairės: Albinas Stankus, Vytautas Raišelis, Vytautas Ambraška, Romualdas Tinfavičius, Vytautas Bernadišius su žmona Aldona, Rimgaudas Banys, susitikimo vedėjas Aleksandras Zajančauskas

Nuotrauka prisiminimui... ir iki kitų susitikimų

bėga, skaudžios mūsų netektys, bet mes, likę gyvi, vėl kartu. Mūsų norai ir mintys kartais gal ir nesutampa, bet gyvenimo bangos verčia mus tapti bendraminčiais. Man džiugu, kad Jūs nepabūgote kilometrų, sunkumų atvykti į mūsų susitikimą pagerbti Lietuvos praeitį ir kad Jūs, didžiavyriai, išlikote kilnūs, kaip ir prieš daugelį metų. Ačiū Jums už pilietinę sąžinę, už istorinę atsakomybę ir meilę Lietuvai. Telaimina Jus Visagalis. Linkiu geros sveikatos ir kloties naujiems susitikimams.

Vakaronės vedėjas Aleksandras Zajančauskas paskaitė savo kūrybos eilių apie Trakus, Lietuvą, meilę.

Kaip geri seni bičiuliai, su džiaugsmo ašaromis akyse, buvę kurso draugai pasikeitė suvenyrais ir, nors įkopę į aštuntą dešimtmetį, atsiveikino planuodami kitus susitikimus.

*Senieji Trakai – Širvintos
Vytautas ŽEMAITIS
Autoriaus nuotr.*

Čiobiškyje su Širvintų krašto tautodailininkais Liudmila ir Povilu Malinauskais

Slavakalbis Baltijos šalių pilietis

Doc. dr. Alvydas BUTKUS, Kaunas

Latvijos ir Estijos rusakalbiai

Latvijos natūralizacijos valdybos vadovė Eišenija Aldermanė prieš keletą metų prasarė, kad ji, jei galėtų, daliai Latvijos piliečių atimtų pilietybę. Mat toji dalis šalies pilietybę gavo tam, kad dirbtų Rusijos labui ir, kiek leidžia jų jėgos, kreiptų šalį Rusijos link. Pilietybei gauti latviai net išmoko valstybinę kalbą, himną, išlaikė Latvijos istorijos minimumo egzaminą, atliko kitus formalumus.

Tačiau šių rusakalbių integracija į Latvijos visuomenę tuo ir baigėsi, nes tiek kultūriškai, tiek politiškai jie orientuojasi ne į Latviją, o į Rusiją, daugeliu atvejų į jos bolševikinį variantą SSRS. Šie Latvijos rusakalbiai stropiai švenčia buvusias sovietines šventes, neigia Latvijos sovietines okupacijas, adoruoja Raudonąją armiją „išvaduotoją“, yra aktyvūs Rusijos interesų gynėjai jos ideologiniame kare su Baltijos šalimis bei Vakara, o kultūros ir kalbų politikos srityje stengiasi sukurti rusakalbį rezervatą Latvijos viduje. Tokia pozicija ir demonstratyvi sovietinio laikotarpio adoracija palaiko nuolatinę įtampą tarp latviškosios ir rusakalbės visuomenės dalies, juo labiau, kad rusų radikalai visur stengiasi įrodyti senas istorines rusų šaknis etninėje Latvijoje, rusų kalbos viršenybę latvių kalbos atžvilgiu, pačius latvius vadina kaimiečiais, suvažiavusiais į vokiečių ir rusų įkurtus Latvijos miestus, didžia dalimi priskiria Rusijai Latvijos industrinio ir švietimo nuopelnus XVIII-XIX a., o rusų tautą pateikia kaip kultūros nešėją į atsilikusius ir tamsius Baltijos kraštus. Pati Latvijos Respublika, pasak jų, yra laikinai prarasta Rusijos teritorija. Analogiška situacija yra ir Estijoje, kur 2007 m. pavasario įvykiai Taline parodė, kad sovietinė istorijos interpretacija ir nelojalumas valstybei būdingas ne tik senajai Estijos rusų kartai.

Nepasakysi, kad taip elgiasi ar taip mano visi Latvijos ar Estijos rusai. Dalis jų ramiai dirba šalies labui, garsindami jos vardą ir, jei reikia, duodami atkirtį pernykščio sniego ieškotojams. Tačiau rėksnių balsas visada yra garsesnis, o jų drumstame politikos vandenyje lengviau gaudyti žioplą žuvelę.

Kalba ir tautybė

Glaudi kalbos sąsaja su tautybe atsirado tik XIX a. Iki tol Europoje vyravo luominis (socialinis), konfesi-nis bei valstybinis asmens identitetas. Pavyzdžiui, slavakalbiai LDK gyventojai anaipol nebuvo nei Maskvos, nei Krokuvos gerbėjai ir nesiekė savo žemių jungti prie Rusios ar Lenkijos. Slaviškai jie save paprastai vadino litvinais, šitaip oponuodami Rusios ar Lenkijos gyventojams, o iškilus reikalui gindavo šalį tiek nuo gentainių maskvėnų, tiek nuo lenkų. Lietuvos aristokratijos lenkėjimą, prasidėjusį XIV a. gale po Krėvos unijos ir Lietuvos krikšto, lėmė ne simpatijos Lenkijai, o tai, kad lenkų kalba buvo

karaliaus dvaro kalba. Mėgdžiojant karaliaus dvarą, ji Lietuvoje ilgainiui tapo luomine aukštuomenės kalba. (Panašų laikotarpį kiek vėliau išgyveno ir Rusijos aristokratija, pasirinkusi prancūzų kalbą, tiesa, dėl kitų priežasčių). Jungtis su Lenkija aplenkė lietuvių didikai nesiveržė. Lenkijos primesta Liublino unija (1569) buvo pasirašyta tik antruoju bandymu, lenkakalbei Lietuvos bajorijai atkakliai priešinantis tokiai sąjungai ir nusileidus tik po to, kai lenkai nuo LDK atplėšė Ukrainą bei kai kurias kitas rytines žemes, Lietuvai tuo metu kariaujant su Rusija dėl Livonijos. Pagaliau pats jungtinės šalies pavadinimas – Rzeczpospolita Obojga Narodów (Abiejų Tautų Respublika) – rodo, kad Lietuvos bajorija, nors ir kalbėjusi lenkiškai, tada ne iš tolo nesitapatino su lenkų tauta.

Atsietai nuo Vokietijos ar Prūsijos vokiečių save suvokė ir Latvijos bei Estijos vokiečiai, kurių protėviai atsibastė į šiuos kraštus XIII a., pavergė vietines tautas ir įkūrė Livonijos valstybę, gyvavusią iki XVI a. vidurio. Ilgainiui jie sukūrė savitą kultūrą, skirtingą nuo gentainių Vakarų Europoje, tad savo skirtingumui pabrėžti pasivadino baltvokiečiais (Deutschbalten).

Šiais laikais kalba irgi nebūtinai yra tautybės požymis. Airiai šneka ir rašo daugiausia angliškai, bet britais savęs nelaiko. Rusijos ar JAV žydų gimtoji kalba yra atitinkamai rusų ar anglų, tačiau jie lieka žydais. Liuksemburgo ir Belgijos prancūzakalbiai nemaną esą prancūzai. Anglakalbiai amerikiečiai, kolonistų britų palikuonys, dar XVIII a. atskyrė save nuo Anglijos laimėtu Nepriklausomybės karu (1775-1783).

Tam tikrą sąmonėjimo raidą išgyvena net kai kurie šiuolaikiniai Latvijos rusai. Dalis jų ėmė vadintis latvijcais (латвийцы), šitaip atsiribodami tiek nuo Rusijos rusų, tiek nuo Latvijos latvių (латыши).

Lietuvos slavai

2008 m. duomenimis, slavai (lenkai, rusai, baltarusiai, ukrainiečiai) Lietuvoje sudaro beveik 13 % šalies gyventojų (Latvijoje 36,6 %, Estijoje 29,1 %), iš jų lenkai – 6,2 % (Latvijoje 2,4 %, Estijoje 0,1 %), rusai – 5,0 % (Latvijoje 28,0 %, Estijoje 25,7 %). Daugelis Lietuvos rusų organizacijų yra nuosaikesnės ir lojalios Lietuvai, tačiau kai kurių veikla ir nuostatos, pakurstomos iš Maskvos, primena latviškąsias bei estiškąsias. Be to, skirtingai nuo Latvijos, kur rusakalbiai susitelkę visuose didžiuosiuose miestuose, o Daugpilyje ir Rygoje sudaro daugumą, Lietuvoje rusakalbiai susitelkę daugiausia Pietryčių Lietuvoje bei apie Zarasus, taip pat Vilniuje, Klaipėdoje ir Visagine. Iš šių trijų miestų tik Visagine jie sudaro daugumą. Estijoje rusakalbis yra šiaurės rytų regionas (Narva), taip pat Talinas.

Dar vienas Lietuvos skirtumas nuo Latvijos ir Estijos yra lenkakalbė mažuma – Lietuvoje ji didžiausia. Tiek tautine, tiek valstybine orientacija ji iš esmės skiriasi nuo LDK laikų. Kadangi Pietryčių

Lietuvos valstiečiai suslavėjo palyginti vėlai – XIX-XX a., lenkų kalbos vartojimas tada jau sietas su lenkiškumu bei polonofilija, o I pasaulinio karo pabaigoje formuojantis iki tol nebūtomis nacionalinėms valstybėms, lenkakalbių Lietuvos gyventojų orientacija buvo į Lenkiją, ne į Lietuvą ar teorinę ATR. Želigovskinės Vidurio Lietuvos darinys buvo tik tarpinis žingsnis plečiant nacionalinę lenkakalbę Lenkiją ATR atkūrimo dingstimi (beje, neatsiklausus Lietuvos noro ją atkurti; todėl 1922 m. šiuo liumpenu pasinaudota suvaidinant vadinamosios Vidurio Lietuvos prisijungimą prie Lenkijos). Be to, Latvijos lenkai 1990 m. buvo jos nepriklausomybės šalininkai ir rėmėjai, tuo tarpu Lietuvoje mėginta įkurti slavakalbį autonominių šalčininkų darinių mirštančios SSRS sudėtyje ir atplėšti jį nuo beatsikuriančios Lietuvos.

Pati nacionalinė ir kalbos politika Lenkijoje yra kur kas radikalesnė nei Lietuvoje – šitai tarpukariu ir per II pasaulinį karą patyrė Vilnijos lietuviai. Nesikeičia ji ir dabar – nepaisant po II pasaulinio karo prijungtų naujų vakarinių žemių, Lenkijoje lenkais šiuo metu save laiko 97 % šalies gyventojų (Lietuvoje lietuviai sudaro 83 %, Latvijoje latviai 59 %, Estijoje estai 69 %).

Krinta į akis lenkų politikierių veiklos Lietuvoje panašumai į jų kolegų rusų veiklą Latvijoje bei Estijoje: ir čia, ir ten adoruojama okupacinė praeitis, tik Lietuvoje želigovskinė, o ten – stalininė, ir čia, ir ten okupantai bei jų vadai vadinami didvyriais, išvaduotojais, didžiuojamasi jų darbais, švenčiamos su okupaciniu karu susijusios šventės, nostalgiskai paaيمانuojant apie buvusius „gerus laikus“ – vienur matant Vilnią Lenkijos sudėtyje, kitur – Latviją ir Estiją Rusijos glėbyje. Pagaliau ir čia, ir ten šalies tautinė dauguma pravardžiuojama bolševikinių laikų epitetais: nacionalistais, fašistais, net nacistais. Tad ne kiek nenuostabu, kad į Seimo rinkimus Lietuvos lenkų rinkimų akcija ir Lietuvos rusų sąjunga eina bendru sąrašu – juos, kaip ir 1990 m., vienija ne tik etninė, bet ir ideologinė brolystė.

Politinių žarijų žarstymas

Vienas didžiausių pastarojo laiko akibrokštų buvo šių metų liepos 5-13 dienomis Lenkijos raitelių spektaklis Vilniuje, surengtas žudynėmis Lietuvoje pagarsėjusios Armijos Krajovos garbei, ir tų raitelių marširavimas po kraštą su Lenkijos vėliavomis, dainomis, dalyvavimu pamaldose. Laikraštis „Tygodnik Wileńszczyzny“ (priedas „Rota“, Nr. 500) ta proga rašė: „Istorija, primenanti lenkų kario didvyriškus žygius, /.../ toliau yra gyva ir reikalinga Vilnijos gyventojams. /.../ Tarp vietinių gyventojų buvo tokių, kurių protėviai dalyvavo garbingose kovose (su Lietuvos kariuomene – A. B.), o atmintis apie tai gyva jų širdyse ir perduodama naujoms kartoms.“

Lietuvos Respublikos Vyriausybės

1993 m. sudarytoji istorikų ir teisininkų komisija Armijos Krajovos veiklai Lietuvoje įvertinti nustatė, kad „Armijos krajovos partizanai Rytų Lietuvoje /.../ padarė nusikaltimų žmoniškumui, įvairiais motyvais yra terorizavę ir žudę niekuo nekaltus civilius gyventojus, daugiausia lietuvių.“

Dar vienas Lietuvos lenkų politikierių kaprizas yra reikalavimas papildyti lietuvišką raidyną lenkiškomis raidėmis ir lenkų pavardes Lietuvos pasuose rašyti tomis raidėmis. Šis reikalavimas eskaluojamas net tarpvalstybiniu lygiu. Būtų suprantama, jei jis būtų keliamas visuotinai, t.y. visoms užsienio šalims, kur yra didesnė lenkų bendruomenė (JAV, Vokietijai, Latvijai, Ukrainai, Baltarusijai ir kt.). Tuo tarpu dabar šito reikalaujama tik iš Lietuvos Vyriausybės, nors „kovotojai“ už lenkų teises patys to ne visada paiso – Janas Ciechanovičius, pavyzdžiui, rusiškai be skrupulų pasirašinėjo Ivanu Tichonovičiumi.

Šiuo metu Lietuva ir Lenkija priklauso toms pačioms Europos struktūroms, yra draugiškos kaimynės ir partnerės. Sąjungininkės jos galėjo būti ir XX a. pirmoje pusėje, jei ne retrogradinės tuometinių lenkų generolų XVIII a. ambicijos ir neišprovokuotas smurtas prieš Lietuvą – šiuo požiūriu L. Želigovskio poelgis savo ciniškumu pranoksta net Maskvos agresiją prieš Gruziją 2008 m. rugpjūčio mėn. Aki-vaizdu, kad Vilniaus krašto okupacija padarė neįmanomą penkiašalę karinę sąjungą (Lenkija, Lietuva, Latvija, Estija, Suomija), kurią sudaryti skatino Anglija su Prancūzija ir kuri vėliau tikrai būtų pažabojusi Hitlerio bei Stalino užmačias. Vilnijos okupacija buvo itin naudinga stalininei Maskvai: palaikydama Lietuvą Vilniaus klausimu, ji visą tarpukarį sėkmingai kiršino lietuvių tiek su Lenkija, tiek su Latvija bei Estija, kurios buvo priverstos diplomatiškai laviruoti tarp mažos sąjungininkės Lietuvos ir didelės sąjungininkės Lenkijos. Tad ir dabartinis lenkmečio bei II pasaulinio karo kruvinų „didvyrių“ garbinimas Vilniaus krašte ne iš tolo neprisideda prie šiuolaikinės Lietuvos ir Lenkijos santykių stiprinimo, o palaikoma tarpukarinė nepakanta Lietuvai ir lietuviams labai naudinga Kremlui, neturinčiam Lietuvoje stiprios rusakalbės atramos. Be to, kai kuriuos krašto gyventojus ši propaganda skatina tokioms beprotystėms, kokia įvyko Širvintų r. Draučių kaime, kur 1998-02-15 jo gyventojas iššaudė savo kaimynus lietuvius.

Jokioje kitoje užsienio valstybėje lenkai neturi tokių gerų sąlygų ir teisių, kaip Lietuvoje. Jokioje kitoje užsienio valstybėje rusai neturi tokių gerų sąlygų ir teisių, kaip Latvijoje ir Estijoje. Tačiau visose trijose valstybėse ryškėja paralelės – juo daugiau nuolaidų daroma šių mažumų politikieriams, juo didesni ir įžulesni tampa jų nauji reikalavimai ir elgesys.

Idomu, ties kuria riba bus sustota.

Istorinis kino filmo „Žalgiris – Geležies diena“

Lietuvos Respublikos Vyriausybės strateginio planavimo komitetas pritarė istorinio kino filmo „Žalgiris – geležies diena“ sukūrimui, skirto Lietuvos tūkstantmečiui ir Žalgirio mūšio 600-ųjų metų jubiliejaus minėjimo sukakčiai. Filmo premjera numatyta 2010 m. vasarą.

„Žalgiris – Geležies diena“ (rež. Raimundas Banionis) – epinė drama, skirta vienam svarbiausių Lietuvos istorijos epizodui – 1410 metų liepos 15 dieną įvykusiam Žalgirio mūšiui, kuriame jungtinė Lietuvos ir Lenkijos kariuomenė nugalėjo ir galutinai palaužė Vokiečių ordino karinę galią. Scenarijuje atspindėti įvykiai atskleidžia vieno audringiausių Lietuvos valstybės kūrimosi laikotarpių dvasią, kai savo jėgas valdovų sostuose išbandė Lietuvos Didysis kunigaikštis Vytautas ir būsimas Lenkijos karalius Jogaila.

Pagrindinis dėmesys filmo scenarijuje skiriamas Lietuvos kunigaikščių Vytauto ir Jogailos santykių evoliucijai, atskleidžiant dviejų asmenybių ir dviejų valstybių suartėjimą, padėjusį sutelkti

jėgas lemiamai kovai su grėsminga priešo kariuomene.

Vytautas, pradėjęs valdyti Lietuvą kaip Jogailos vietininkas, gyvenimą baigė valdydamas galingą, beveik per keturis dešimtmečius pertvarkytą ir į Europą orientuotą valstybę, išsikovojoje vieno iš galingiausių regiono valdovų statusą. Lenkijos karaliumi tapęs Jogaila ir Vytautas, veikdami kartu, apgynė Lietuvą nuo porą šimtmečių jai grėsusios Vokiečių ordino organizuojamos kryžiuočių agresijos ir atliko didelį krikščioninimo darbą. Vytautas ugdė naujo turinio valstybę, modernizavo ją, sustiprino jos ir savo valdžios atramą – lietuvių bajorus.

Trakai yra glaudžiai susiję su filme vaizduojamu laikotarpiu, kai Vytauto tėvonija buvo Trakų kunigaikštystė. Dalis numatytų filmavimo darbų vyks Trakų rajono apylinkėse.

Šio istorinio epinio filmo sukūrimui reikalingos didelės lėšos. Iš valstybės biudžeto skiriamos dalinės lėšos. Tam, kad būtų galima šiam sudėtingam istoriniam kostiuminiam filmui optimaliai panaudoti šiuolaikinę filmavimo

Dėl V. Riškaus straipsnio Vorutoje, Nr. 17

Žiemgala ar Žemgala?

Akad. Zigmas ZINKEVIČIUS, Vinius

Tai ne tas pats. Buvo baltų gentis žiemgaliai, jų žemė – Žiemgala, ir turime Latvijos etnografinę sritį Žemgala (latviškai Zemgala), jos gyventojus – žemgalius (latv. zemgali).

Kad baltų genties vardo prigimtinė forma buvo su dvibalsiu ie, o ne su balsiu e, neabejotinai rodo patys seniausi šio vardo užrašymai istorijos šaltiniuose: Skandinavijos vikingų (IX a.) ir rytinių slavų (XII a. pradžia) kronikose. Vikingai vartojo formą Seimigaler (reikia tarti zeimigaler), gautą greičiausiai iš kuršių, o gal ir iš prūsų, nes šios baltų gentys vietoj lietuvių ie, turėjo ei, o vietoj ž – priebalsį z.

Seniausia slavų forma – Zimigola turi balsį i, atitinkantį baltų dvibalsį ei, plg.

rusų idti – eiti. Vėlesniuose šaltiniuose vietoj ei(i) atsiranda raidė e, atspindinti lietuvių, greičiausiai ir pačių žiemgalių, dvibalsį ie (svetimšaliai neskyrė ie nuo e), nes su šiuo vardu susipažinta jau iš pačių žiemgalių ar lietuvių.

Kas kita Latvijos žemumų srities pavadinimas Zemgala (iš čia lietuvių Žemgala), turintis skiemenį zem- vietoj pirmykščio ziem- dėl latvių (galbūt ir žiemgalių) būdvardžio zems „žemas“. Dėl Zemgalos latviai perdirbo ir senąją genties pavadinimą ziemgali į zemgali „žiemgaliai“.

Taigi skirkime žiemgalius – senovės baltų gentį nuo žemgalių – Žemgalos gyventojų. Nepainiokime pavadinimų.

techniką, specialiuosius vizualius efektus, sukurti tikroviškus istorinius kostiumus, dekoracijas, parodyti maštabiškesnį Žalgirio mūšį, Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir Kultūros ministerija prie kino filmo sukūrimo pakvietė, pagal išgales, prisidėti ne tik Krašto apsaugos bei Užsienio reikalų

ministerijas bei kitas valstybines institucijas, bet ir visas Lietuvos savivaldybes.

Mes, filmo kūrėjai, kviečiame, pagal išgales, prisidėti prie šio svarbaus Lietuvai istorinio filmo įgyvendinimo.

Filmo prodiuseriai Arūnas STOŠKUS ir Kęstutis PETRULIS

Muziejus laikraštyje (Nr. 38)

Karininkui J.Polujanskui – 100

Kapitonas J.Polujanskas
Kaunas, 1939 m.

Mokyklos baigimo ženklas.
Sidabras, Paryžius, 1939 m.
Foto V.Neliubinas

2008 metų rugsėjo 22 dieną sukanka 100 metų Lietuvos kariuomenės karininkui Jurgiui Polujanskui (1908-1994 m.).

Šių metų vasarą į Trakų istorijos muziejų kreipėsi Vytautas Polujanskas su puikiu pasiūlymu – padovanoti muziejui savo tėvo, Lietuvos kariuomenės karininko, kelias relikvijas. Tai maža dalelė nepelnytai pamirštos lietuvių karininkijos istorijos. Perduoti muziejui eksponatai – J.Polujansko Aukštosios karo inžinerijos mokyklos Paryžiuje baigimo ženklai.

Jurgis Polujanskas gimė 1908 metais rugsėjo 22 d. Gardine, gydytojo Juozo Polujansko ir mokytojos Paraskevos Amosovos-Polujanskienės šeimoje. Vėliau šeima persikėlė į Panevėžį. J.Polujanskas čia baigė gimnaziją, mokėsi Panevėžio mokytojų seminarijoje, 1932-1935 m. mokėsi Pirmojo Lietuvos Prezidento Karo mokykloje. 1932 m. jam suteiktas leitenanto laipsnis. 1935 m. baigė XVIII šios mokyklos laidą. Už sėkmingą tarnybą J.Polujanskas gavo Krašto apsaugos ministerijos stipendiją ir 1937-1939 m. studijavo Aukštojoje karo inžinerijos mokykloje (Ecole Supérieure

de Guerre) Paryžiuje. 1939 m. šią mokyklą baigė 59-oji laida, kurioje buvo per 100 karininkų iš Prancūzijos, JAV, Japonijos, Latvijos, Lenkijos, Vokietijos. J.Polujanskas buvo vienintelis lietuvis, mokėsis šiuose kursuose.

Visi kursantai gavo bronzinius vardinius atminimo medalius, mokyklos baigimo sidabrinį ženklą bei viso kurso fotonuotrauką. Visa tai buvo padovanota Trakų istorijos muziejui. Džiugu, kad šios mokyklos baigimo ženklas yra, tikrausiai, vienintelis Lietuvoje. Ženklas sidabrinis, iškilus, ovalo formos. Ženklo puošia Galų gaidys išskėstais sparnais, per vidurį – maršalo lazda, šešios strėlės ir inicialai ESG (Ecole Supérieure de Guerre). Viršuje įrašas: „Republique Française“. Kitoje ženklo pusėje originalus užsegimas, išgraviruota „Lieutenant Polujanskas 59 Promotion 1937-1939“ bei graverio firma „Falise Paris“.

Baigęs Paryžiaus karo mokyklą, J.Polujanskas pratęsė tarnybą Generaliniame štabe, gavo kapitono laipsnį, vėliau suteiktas majoro laipsnis. Dalyvavo LAF (Lietuvių aktyvų frontas) veikloje. 1941 m. birželio mėn. sovietų valdžios areštuotas ir 10 metų praleido sovietiniuose lageriuose. Nuo 1951 m.

buvo tremtyje Sibire. Ten vedė Ona Keturakytę. Į Lietuvą su šeima grįžo 1966 metais. Dirbo Vilniaus baldų kombinate pamainos viršininku, padalinio vadovu, „Švaros“ fabrike – daiktų priėmėju, laborantu Vilniaus universiteto Fizinio lavinimo katedroje. 1972 m. įstojo į VU Ekonomikos fakultetą, kurį 1977 m. sėkmingai baigė.

J.Polujansko asmenybę atskleidžia šios Antano Suraučiaus laiško iš Lenkijos eilutės: „... ieškau Jurgio Polujansko... Areštuotas 1941 m. birželio mėn. Susipažinau lageryje Abeze, tarp Intos ir Vorkutos. Įvairiautėje lagerio bendruomenėje buvo šviesi asmenybė ir autoritetas...“ („Gimtas kraštas“, 1989 m. balandžio 20 d.).

Dėkojame Vytautui Polujanskui už dovaną Trakų istorijos muziejui. Šeimos relikvijos padės supažindinti visuomenę su šviesia asmenybe Lietuvos karininku Jurgiu Polujansku, kurio 100-ias gimimo metines šiemet pažymime.

Trakų istorijos muziejaus direktorius
Virgilijus Poviliūnas

Eksponatus pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10.00-18.00. Išeiginė-pirmadienis ir antradienis.

Muziejus laikraštyje (Nr. 37)

Graviūra. Trakų Dievo Motina

Graviūra. Trakų Dievo Motina. Autorius B.Strachovskis, 1718 m.
Foto V.Neliubinas

Trakai garsūs ne tik savo pilių ansambliu, bet ir bažnyčioje esančiu Dievo Motinos su kūdikiu paveikslu, kuris tikinčiųjų laikomas stebuklingu. Pasak legendos, Naujųjų Trakų bažnyčios Didžiajame altoriuje esanti Švč. Mergelės Marijos atvaizdą dovanojęs pats Vytautas. Jį didysis kunigaikštis gavęs iš Bizantijos imperatoriaus Emanuelio II Paleologo. Kitoje paveikslų pusėje yra įrašas, skelbiantis, kad tai esanti ta pati ikona, vadinta Nikopoia (graikų kalba – Pergalingoji), kuri kadaise XII amžiuje padėjo Bizantijos imperatoriui Jonui Komnenui nugalėti hunus ir persus.

Iš tikrųjų Trakų Dievo Motinos paveikslas nėra ikona, tačiau nutapytas sekant senesniu, nežinomu atvaizdu, vaizduojančiu Švč. Mergelę Mariją, sėdinčią soste, su žmoniją laiminančiu Kristumi ant kelių. Sunku būtų paveikslą susieti ir su Vytautu, nes dalies menotyrininkų nuomone, jis tapytas ne anksčiau kaip XV a. antroje pusėje, o daugelis tyrinėtojų mano, jog Trakų Madona yra įspūdingas XVI a. meno kūrinys.

Trakų Dievo Motinos paveikslas nutapytas ant liepos lentų, apklijuotų linine drobė. Iš pradžių, jis vaizdavo Mariją sėdinčią soste, vienplaukė, galbūt, su rožių vainiku ant galvos. Apie 1600 m. paveikslą apatinė dalis buvo nupjauta, o paveikslą pertapant, pakeistas auksuoto fono ornamentas, ant šv. Marijos kelių dešinėje pusėje buvo iš naujo nutapytas prie Motinos prigludęs Jėzus Kristus. 1611 m. Trakų

bažnyčioje įkurta Rožinio brolija, todėl pakeltoje Marijos rankoje nutapyta trižiedė rožės šakelė, simbolizuojanti rožinio paslapstį. Paveikslas išsaugojo bizantiškosios ikonų tapybos kanoninę schemą, kartu atspindėdamas kai kuriuos Vakarų Europos vėlyvųjų Viduramžių tapybos bruožus. Trakų Dievo Motina įgijo tik jai vienai būdingą ikonon, Viduramžių ir Baroko tapybos stilių derinį.

Paveikslas nuo seno garsėja stebuklais, todėl laikomas pirmuoju stebuklingu paveikslu Lietuvoje. Kai 1603 m. Lietuvoje ėmė siausti maras, o paskui dėl liūčių grėsė ir badas, jėzuitai 1604 m. surengė iškilmingą atgailos procesiją iš Vilniaus į Trakus prašyti Dievo Motinos pagalbos. Po to greitai lietus liovėsi, maras baigėsi, todėl procesija iš Vilniaus į Trakus buvo rengiama kasmet. XVII a. stebuklus ėmė registruoti Naujųjų Trakų klebonas Simonas Mankevičius ir apie 23 žymiausių stebuklus paskelbė 1645 m. knygelėje. 1718m.-1783 m. laikotarpiu Naujuose Trakuose užregistruoti 42 nauji stebuklai, vėliausi - 1902 m.

Atsidėkojant už Trakų Dievo Motinos nuolatinę Lietuvos ir jos gyventojų globą, pirmoje XVII a. pusėje paveikslas buvo karūnuotas pirmomis auksu karūnomis, kurias, manoma, dovanojo žymusis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kancleris Leonas Sapiega ir pakancleris Aleksandras Kristupas Naruševičius. Vėliau Vilniaus vyskupas Konstantinas Bžostovskis kreipėsi į Šv. Sostą, prašydamas leisti paveikslą vainikuoti Vatikano kapitulos vainiku. Leidimas buvo gautas

ir 1718 m. rugsėjo pradžioje paveikslas iškilmingai vainikuotas auksu vainiku. Tai buvo pirmas karūnuotas paveikslas Lietuvoje ir antras Lietuvos Lenkijos valstybėje po 1717 m. karūnuoto Dievo Motinos paveikslu Čenstochovoje.

Trakų Dievo Motinos paveikslu kopijos plito po visą LDK. Seniausia kopija, kadaise kabojusi ant Vilniaus miesto gynybinės sienos Trakų vartų, dabar saugoma Nemenčinės Šv. Mykolo bažnyčioje. Latvijoje garsus Trakų Švč. Mergelės Marijos atvaizdas vadinamas Agluonos Dievo Motinos vardu.

Tarp kopijų būta ir grafikos darbų. Gražiausias iš jų - vario raizgys, atliktas netrukus po paveikslu vainikavimo, 1718 m. Vroclave. Jo autorius – grafikas iš Šlionsko Bartolomiejus Strachovskis. 46,4 X 35,3 cm dydžio graviūra yra labai aukšto meninio ir techninio lygio darbas. Apačioje po kompozicija pateikta informacija apie paveikslu istoriją lotynų kalba. Varinė plokštė (matrica) dar buvo žinoma 1905 m., kai buvo eksponuojama Varšuvoje parodoje „Dievo Motinos garbei“. B.Strachovskio darbu didžiujasi Varšuvos nacionalinė biblioteka. Tokia graviūra puošia ir Trakų istorijos muziejaus rinkinį.

Trakų istorijos muziejaus direktoriaus pavaduotojas
Vydas Narvidas

Eksponatus pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10.00-18.00. Išeiginė-pirmadienis ir antradienis.

Antikomunistinis kongresas Lietuvoje

Lietuviai pirmą kartą pasaulyje 2000 m. surengė kongresą „Komunizmo nusikaltimų įvertinimas“ ir Vilniaus visuomeninį tribunolą šiems nusikaltimams įvertinti (dalyvavo 25 šalių atstovai), 2005 m. surengė mokslinę antikomunistinę konferenciją „Vilnius-2005“ (dalyvavo 9 šalių atstovai). Šių renginių dokumentai išleisti lietuvių ir anglų kalbomis. Knygas „Antikomunistinis kongresas ir tribunolo procesas“ ir „Kelias į Antikomunistinį tribunolą 2000-2005“ įsigijo didžiosios pasaulio nacionalinės bibliotekos, JAV Senatas, Jungtinės Tautos, tarptautinės organizacijos Briuselyje ir Hagoje. 2007 m. vyko akcija „Komunizmą – į Tarptautinį tribunolą“ (dalyvavo 8 valstybių visuomeninės organizacijos), kurios dokumentai bus išleisti 2008 m. anglų kalba.

Antikomunistinio kongreso galėjo ir nebūti

Tokį pasakymą išgirdau iš kongreso organizatorių, praėjus penkeriems metams po kongreso, dar tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Vilnius 2005“, įvykusioje rugsėjo 4 d. Kokios priežastys galėjo sutrukdyti surengti kongresą?

– **Jūs buvote ir tebesate tarptautinio kongreso organizacinio komiteto pirmininkas. Jums geriausiai žinoma, kodėl ir kaip buvo organizuojamas kongresas ir Tribunolas. Ar iš tikrųjų kongreso galėjo ir nebūti?**

V. Miliauskas: Tarptautinis antikomunistinis kongresas įvyko Vilniuje 2000 metais, tačiau procesas tebesitęsia, nes galutiniai tikslai dar nepasiekti. Veikia tas pats organizacinis komitetas. Pasaulio visuomeninės organizacijos bunda (gaila, kad ne valstybinės institucijos), reikalauja istorinio teisingumo, nori apsaugoti žmonijos ateitį nuo panašių kaip XX a. pasauli ištikusios tragedijos, - komunizmo padarytų nusikaltimų, kai, neskaitant kitų „nuodėmių“, buvo nužudyta daugiau kaip 100 mln. žmonių. Kongreso paskleistos sėklos bręsta kitose šalyse. Tačiau reikia žinoti, kurie žmonės iškėlė kongreso idėją, kas tie pirmeiviai, kurie ėmėsi tokio atsakingo darbo? Nemažiau svarbu peržvelgti kongreso sušaukimo aplinkybes. Atkūrus Lietuvos valstybingumą, atsirado natūralus poreikis atskleisti tiesą apie komunizmo nusikaltimus ir siekti teisingumo atkūrimo. Tokios mintys pleveno visuomenėje. Laikas nebuvo palankus. Iš sovietų imperijos išsivadavusiose ir iš Kremliaus įtakos sferos ištrūkusiose valstybėse bemaž visa valdžia buvo likusi ekskomunistų rankose.

– **O vis tik buvo aktyviai veikiamas ar ne?**

V. Miliauskas: Taip, buvo įdomus, kupinas įvairių įvykių, bet nelegvas metas. Sąjūdžio metais visa Lietuva bangavo Atgimimo euforija... Nemažai mūsų tautiečių pasiskelbė atgimsta. Mums, buvusiems tremtiniais ir GUL-ago (GUL – glavnoje upravlenije lagerej) kaliniams atgimti nereikėjo. O kaip atgimė ir kuo tapo „partijos“ sekretoriai, instruktoriai, rezervistai gerai žinome. Organizavosi, skaldė, mėgino organizuoti visus ir visai. Kaip grybai dygo partijos. Apie komunizmo esmę niekas nekalbėjo. Buvo šnekama apie padarytą žalą, skaičiuojami nuostoliai, bet patys žiauriausi XX a. nusikaltimai ir didžiausi nusikaltėliai būdavo paliekami nuošalėje. Visuomenės dėmesys buvo nukreipiamas tik į Stalino asmenį, bet ne į nusikaltimą partijos ideologija. Štai kodėl tada keletui vyrų, taip sakant, užvirė kraujas...

– **Ką Jūs turite omenyje?**

V. Miliauskas: Tie vyrai buvo Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijos nariai: Vidmantas Samys, Antanas Seikalis, Aloyzas Kuodis.

– **Pone Vidmantai, papasakokite kokia buvo kongreso pradžių pradžia?**

V. Samys: Turėčiau pradėti pasako-

jimu apie mūsų dvasinę būseną, mūsų „varomąją jėgą“, kuri neleido ramiai gyventi. Pati pradžia buvo 1995 m. sausio 28 dieną, kai buvo įsteigta Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrija, kaip visuomeninė patriotinė organizacija. Mes, čia pavadinti, tapome tos organizacijos Valdybos nariais. Po Valdybos posėdžių, Vyto Miliausko bute pratešdavome diskusijas įvairiomis temomis. Svarstymų ir ginčų metu nuolatos iškildavo klausimas, ką turėtume nuveikti, esant tokiai gausiai bendro likimo bendruomenei.

– **Gerbiamas Antanai, ar Jūs buvote vieningi, ar sutardavote dėl idėjos surengti kongresą?**

A. Seikalis: Buvome solidarūs tik vienu reikalu – reikia organizuotis! Dar nežinojome, koku vardu pavadinti tą mūsų veiklą. „Turėtų būti TARPTAUTINIS KONGRESAS“, – kartą ištare Vytas. Taigi KONGRESAS. TRIBUNOLAS atsirado vėliau.

– **Pone Aloyzai Kuodi, kas buvo svarbiausia, kas jus visus vienijo?**

A. Kuodis: Viskas, ką mes darėme buvo svarbu. Reikėjo pasakyti tiesą apie komunizmą. Nors aš nebuvau organizacinio komiteto narys, bet esu laimingas – kongresas įvyko.

V. Miliauskas: Aloyzo patarimai buvo labai konkretūs, jo indėlis į mūsų idėjų krepšį tikrai svarus.

V. Samys: Kodėl kongreso galėjo ir nebūti? Aišku, suorganizuoti tokį kongresą, koks jis buvo, mūsų ketverto pastangomis buvo neįmanoma. Matėme, kad reikia pasitarti su kitais Valdybos nariais. Valdyba pritarė kongreso rengimo idėjai. Vėliau bendrijos ir Lietuvos politinių kalinių sąjungos Tarybų jungtinės konferencijos dalyviai taip pat vienbalsiai pritarė šiam sumanymui. Buvo nutarta kreiptis į giminingas organizacijas ir pakviesti kartu rengti tokį renginį. Džiaugiamės, kad Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga bei Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdis atsiliepė į kvietimą, delegavo atstovus į organizacinį komitetą. Kuriam laikui mūsų diskusijos nurimo, o laikas ėjo... Kilo mintis dar kartą pasitikrinti, kiek tebėra aktualus mūsų sumanymas, bet jau su dauguma to paties likimo žmonių, ir konferencijoje atsiklausti, ar tikslinga organizuoti tarptautinį antikomunistinį kongresą.

A. Kuodis: Tokia konferencija įvyko 1997 m. lapkričio 27 d. Žemės ūkio ministerijos salė buvo pilnutėlė iš visos Lietuvos susirinkusių buvusių GUL-ago kalinių, tremtinių ir laisvės kovotojų. Visi buvo vienos nuomonės, – didžiausias epochos blogis turi būti įvardytas ir įvertintas.

V. Miliauskas: Konferencija vienbalsiai pritarė mūsų pasiūlytai idėjai – surengti tokį kongresą bei išpareigojo visokeriopai ją remti. Tokiu būdu praėjus porai metų prasidėjo konkretūs kongreso organizavimo rūpesčiai.

A. Seikalis: Nutarta atnaujinti kongreso organizacinį komitetą. Į darbą įsijungė gabūs žmonės, padėję daug pastangų. Likus metams iki kongreso,

pradėta galvoti ir apie teismo komunizmui organizavimo galimybę. Pradėjome ieškoti teisininko, kuris sugebėtų ir imtųsi šio sudėtingo ir sunkaus darbo. Toks žmogus atsirado, – tai žinomas advokatas Vytautas Zabiela, kuris aistringai ėmėsi veiklos, subūrė aplink save kitus teisininkus ir prasidėjo darbas. Taip atsirado ir buvo profesionaliai ir sėkmingai įgyvendinta Tribunolo, skirto komunizmo nusikaltimams įvertinti, idėja.

– **Koks pasiektas rezultatas?**

V. Miliauskas: Tarptautinis kongresas ir Vilniaus Tribunolas pradėjo darbą 2000 m. birželio 14 d. Jame dalyvavo 25 šalių atstovai – mokslininkai, istorikai, teisininkai, liudininkai. Išarta gili vaga atskleidžiant XX a. blogio imperijos nusikaltimus. Tai ne vienadienis įvykis, nes turi išliekamąją vertę – išleistos lietuvių ir anglų kalbomis visa šių renginių medžiaga knygoje „Antikomunistinis kongresas ir Tribunolo procesas“, sukurtas dokumentinis filmas „Įteisintas blogis“.

– **Kaip į kongreso darbą reagavo, sakysim, priešiškos jėgos?**

V. Samys: Mes laukėme... Mūsų nuostabai tvyrojo tylą. Atrodo, kad net demokratiška „Laisvosios Europos“ radijo lietuviškų laidų redakcija netikėtai ignoravo mūsų pastangas. Buvo manyta, kad kongrese bus kalbama vien tik apie asmenis, minimos tautybės, tačiau mums rūpėjo komunizmo ideologija ir nusikaltamos struktūros. Buvo bandymų suniekti mūsų darbą spaudoje, bet autoriai tik „apsišvietė“ ir nutilo. Geriausiai mus „išreklamavo“ tuo metu į Lietuvą atvykusi Kinijos vyriausybinių delegacija. Atvyko, apgręžė ienas ir atgal...

– **Norėčiau paklausti, kodėl buvo reikalinga Tarptautinė mokslinė konferencija „Vilnius 2005“?**

V. Miliauskas: Šios konferencijos tikslas buvo paminėti kongreso ir Tribunolo penkerių metų sukaktį, patikslinti, kas ir kur daroma, kuria kryptimi vyksta darbai, analizuojantys komunistų viešpatavimo laikotarpį. Norėjome priminti pasauliui, kad tarp mūsų dar vaikščioja nenubausti genocido vykdytojai. Mokslinėje konferencijoje kalbėjo pranešėjai iš devynių valstybių. Konferencijos medžiaga išleista lietuvių ir anglų kalbomis leidinyje „Kelias į Antikomunistinį tribunolą -2005“.

Galima pasidžiaugti, kad Jungtinių Amerikos Valstijų Senate ir Briuselyje jau priimti atitinkami antikomunistiniai dokumentai, rezoliucijos. Latvijoje surengtas Tarptautinis seminaras „Baltijos kelias 2005 – ateitis be komunizmo“. Ukrainoje planuojama organizuoti renginį, analogišką mūsų kongresui. JAV 2007 m., dalyvaujant pačiam prezidentui, atidengtas paminklas komunizmo aukoms.

– **Atrodo, gerai pavyko surengti du tarptautinius renginius, išleisti du leidiniai, sukurtas dokumentinis filmas, tačiau Jūs nenurimot...**

V. Samys: Turbūt dauguma pritars, kad komunistinę (socialbolševikinę) ideologiją ir jos pasekmes turi įvertinti kaip ir nacistinę (nacionalsocialistinę)

ideologiją Tarptautinis tribunolas valstybių lygmenyje. Kad taip įvyktų, reikėtų kuo dažniau, kuo aiškiau ir kuo masiškiau apie tai kalbėti pasauliui. Ir čia vėl organizacinio komiteto pirmininkas V. Miliauskas pateikė naują idėją – 2007 m. surengti tarptautinę akciją „Komunizmą – į Tarptautinį tribunolą“.

V. Miliauskas: Pagrindiniai šios akcijos bruožai ir tikslai: pakviesti kuo daugiau Rytų ir Vidurio Europos šalių dalyvauti akcijoje; akcijos dalyviai savo šalyse organizuoja antikomunistines mokslines konferencijas tą pačią dieną, t. y. 2007 m. birželio 16 d. pagal identišką programą; visų konferencijų medžiaga talpinama į vieną bendrą leidinį anglų kalba, kuris bus platinamas kaip ir anksčiau išleistos knygos. Malonu konstatuoti, kad šioje akcijoje dalyvavo 8 valstybės – Albanija, Baltarusija, Latvija, Lietuva, Makedonija, Estija, Slovakija ir Ukraina.

Šiais, 2008 metais, bus išleistas leidinys „Komunizmą – į Tarptautinį tribunolą“, kuriame patalpinsime visų 8 valstybių konferencijų medžiagą. Tikime, kad šis leidinys taip pat bus reikšmingas ir turės išliekamąją vertę.

– **Baigdamas norėčiau paklausti, kokia, Jūsų nuomone, dabartinė padėtis Lietuvoje? Ar kas pasikeitė į gerąją pusę?**

A. Seikalis: Viskas, kas buvo miela komunistų širdžiai, išliko iki šiolei: bibliotekų lentynos pilnos raudonosios antilietuviškos literatūros, mokyklos ir gatvės tebesipuikuoja Tėvynės išdavikų vardais. Valstybės sostinėje Vilniuje Kalvarijų gatvę tebesaugo paminklas vaiduoklis Lietuva, nuėjusi kančių kalvarijas, nebeturi jėgų nuimti tą baisųjį „šedevrą“, primenantį Rainius, Klepočius, ešelonus Naujojoje Vilnioje, televizijos bokštą, nors priimtas įstatymas, draudžiantis fašistinę ir sovietinę simboliką. Taigi mes kol kas dar neatsikratome sovietmečio palikimo, dar gyvename pusiau sovietinėje Lietuvoje, kurioje klesti korupcija, valdininkų savivalė, kur stokojama teisingumo. Mes tebegyvename sergančioje tėvynėje.

A. Kuodis: Bet ši liga po truputį traukiasi, traukiasi...

V. Samys: Jeigu nebūtume NATO ir ES narystėje, ta gerąja puse labai suabejočiau...

V. Miliauskas: Esu optimistas. Gyvenimas parodė, labai norint, galima ne tik kongresą, tribunolą, konferenciją suorganizuoti arba išleisti leidinį, bet ir valdžią pakeisti...

– **Apibendrinanti išvada būtų tokia: tarptautinis kongresas, Tribunolas, mokslinė konferencija „Vilnius 2005“, o ir tarptautinė akcija „Komunizmą – į Tarptautinį tribunolą“ šalies piliečiams buvo labai reikalingi. Jie atkreipė valstybės institucijų dėmesį į spręstinas teisingumo problemas ir paspartino posovietinės visuomenės sveikėjimą, nors jo sparta galėtų būti didesnė. Dėkoju už pokalbį.**

Kalbėjosi žurnalistas
Edmundas SIMANAITIS

Vilniaus dienoraštis

(1915.XII.26 – 1919.XI.26)

Kun. Pranas BIELIAUSKAS

Tęsinys. Pradžia Nr. 23 2007

Nuo šešių ryto išpažinties klausau Katedroje. Žmonių nemaža, tik kunigų nėra. 10 val. iškilmingas pamaldas laiko J. E. vysk. Jurgis Matulevičius. Konsekruoja šv. aliejus. Vyskupas „apaštalam“ plaus kojas ir jas bučiuos. Tik prelatas Savickis daug turėjo rūpesčio, kol surado 12 apaštalių. Kur nepasijęs pakvesti senelį vis sulaukia atsakymo, jog jau tas senelis yra miręs. Vis dėlto jų dar susirado Labdarių prieglaudoje.

Katedros diedai sustreikavo ir atsisakė vargonų dumplėmis oro pumpuoti. Kai pažadėjau jiems duoti po keletą rublių, sutiko ir 10 minučių pasidarbavo. Mat elektros stotis kažkodel neveikė ir vargonų motoro nesuko.

Pas mane apsilankė Povilas Galaunė su žmona. Gavo 10 svarų ruginių miltų ir 10 svarų duonos už 2 rub. Mieste 9–10 rub. už svarą.

Vilniuje didelė nervų įtampa. Lietuviai laukia ateinant lietuvių kariuomenės. Lenkai kaunasi palei Benekainius – mano užgrobti Vilnių; bolševikai vis veržiasi į Vakarus. Kieno norai išsipildys?

Panelės Cirtautaitė ir Simukaitytė iš Rūdiškių likviduotos prieglaudos 17 vaikų atvežė į Vilniaus prieglaudą. Pačios be kąsnio duonos. Mokyklos salėje lenkai ruošia vaidinimus.

Balandžio 18 diena. Didysis Penktadienis. O. Žebrauskaitė 8.30 val. nunešė kaliniams maisto.

Ir aš Jums, mieli draugužiai, siunčiu linkėjimus Linksmų švenčių! Ateis laikas, kai iš verkmo ateis linksmybė!

Katedroje pamaldos labai kuklios. Nėra choro nei klierikų. Vienas prelatas liepia nešti kryžių, kitas neleidžia.

Marė Žukauskaitė, sužinojusi, kad iš Vilniaus Vincas Kapsukas jau pabėgo ir bolševikai nervingai bruzda, nuvyko į darželį už kalėjimo pranešti apie tai kaliniams. Jos balsą išgirdę kaliniai pasirodė langely plevesuodami nosines. „Vincas jau pabėgo“, – rėkia Marė. „Vincas jau pabėgo, – vėl pakartojo, – bolševikai traukiasi iš Vilniaus“.

Kalėjimo sargybinis, išgirdęs pranešimą ir pastebėjęs darželyje apsigaubusią baltą skepetaitę moteriškę, pranešė kalėjimo vadovybei. Tuoj buvo pasiųsta policininkų kuopa į tą vietą, iš kur girdėjosi balsas. Marė, pajutusi pavojų, pasikeitė baltą skepetaitę į juodą ir spruko atgal. Tačiau jau buvo per vėlu. Policiją ją suėmė ir nuvarė į kalėjimą. Viršininkas iškviėtęs sargybinių tardė. Pasirodė, kad sargybinis tikrai matęs baltą skepetaitę apsigaubusią moterį, tuo tarpu Marės juoda. Girdėjo žodį „vilkas“, o ne „Vincas“. Suabejojęs viršininkas paskyrė tris policininkus nuvesti Marę į cirkulą.

Einant Lukiškių aikšte Bufalo kalne pasigirdo šūvis. Vienas palydovas griuvo nukautas. Kiti du apsisukę su „areštante“ grįžo į kalėjimą. Viršininkas, lietuvis, sumišęs išbarė Marę, pagrasino, kad nė kojos nekeltų iš namų, paleido.

Kalbama, kad ties Kaišiadoriais lietuvių kariuomenė smarkiai kovėsi su bolševikais, ir kad abiejų pusių nuostoliai vienodi. Mat vieni veržiasi į Vilnių, kiti į Kauną.

Vakare kooperatyvo „Laimė“ valdybos posėdis. Skaitomas gautas valdžios raštas, įsakantis prisitaikyti prie naujų įstatų. Nutarta gegužės 4 dieną sušaukti visuotinį kooperatyvo narių susirinkimą.

Be vilties žmogus graužtųsi desperacijoje.

Balandžio 19 diena. Didysis Šeštadienis. 6 val. ryto pasigirdo šūviai. Iš pradžių maniau, jog tai paprasti bolševikų pusbernių susišaudymai. Tačiau šūviams artėjant ir smarkėjant supratau, kad čia vyksta rimtesni dalykai. Tarnaitė atbėgusi šaukia: „Mūsiškiai atėjo“. Lenkė bėgdama mūsų gatvele įpykusi murma: „Ažeby dać tym wszystkim teraz“. Atrodytų, manau, kad lenkai yra atėję. Išlindęs į gatvę pastebėjau milinėmis vilkinčius vokiečių karius. Vokiečiai? Praeina vienas kapitonas su civiliu, lenkiškai kalbėdamiesi. Lenkai?! Legionierio kepurė. Taip, tai jie bus atėję užimti antrą kartą mūsų sostinę Vilnių!..

Šiąnakt sapnavau, kad bolševikų aeroplanas, skraidęs virš Vilniaus, krito ir sudužo. Dabar lengva sapną išaiškinti.

Nesmagiai jaučiausi, kad ne lietuviai kovoja Vilniaus gatvėse, tačiau tebūna kad ir žiauriausia svetima valdžia, tik ne bolševikiška. Net ašaros veržiasi iš akių.

Gatvėmis pavojinga vaikščioti, todėl sėdžiu namie ir žiūriu pro langą. Štai varna šūvio išgąsdinta sprunka nuo Gedimino kalno pietų link. Žvirblėliai, sutūpę ant krūmo šakelių, juda, čirškia, nė kiek negalvodami apie kovas miesto gatvėse. Kuosa irgi pavasarį nesnaudžia. Net svyruodama į visas puses laužia šakelės viršūnėlę. Nusinešė į lizdą. Kulkosvaidžiai kai genys, tiksliau garnys, klekena. O paukščiai savo pareigas eina. Štai daržely gaidys kaklą išriesdamas gieda. Tikras generolas. Jam ne galvoj, kad „žmonės Velykoms kiaušinius raudonai dažo“.

Išėjo laikraščiai „Zvezda“ ir „Mlot“. Iki 3 val. nakties visi komisariatų veikė. 9 val. pro mano langus kulka prašvilpė. Dirbti nesinori. Tikiuosi, kad mūsų kalinius atmuš ir jie liks neišvežti. Šv. Kazimiero knygynas išliks sveikas. Mūsų prieglaudos dar turi mėnesiui maisto. Kaip nors ištersime tas persilaužimo dienas.

Išėjau gatvėn pasidairyti. Oranžerijos g. 1 gyvena lenkas dvarponis. Jis mane sutikęs pasikvietė pas save. Per jų langą matyti, kaip lenkai kariai Pilies gatvėje kiek pasikasę žemėje šaudo į Burhardo namus. Lenkų vaikėzai jiems nešioja šovinius ir žinias, kur dar yra bolševikų. Ponia šeimininkė man sako: „Bėdziemy swobodnie obchodzić 3 maja. Zaraz bėdzie dziękczynne nabożeństwo we wszystkich kościołach odprowione“. „Ježeli, proszę pani, – sakau jai, – polacy zajmuja Wilno w porozumieniu z Litwą, bėdziemy szczęśliwi. W przeciwnym razie – kwestia wileńska nie bėdzie skończona“. Mūsų kalba toliau nesirišo ir aš išėjau.

Pro Šv. Mykolo bažnyčią išėjau į Didžiąją gatvę prie pašto. Čia stovi keli vežimai legionierių, žmonių būrelis. Jie kalba, kad Šv. Kazimiero (lenkų) draugijos bute išdavinėjami ginklai ir kas nori jų gauna ir eina kovoti su bolševikais. Ten ir jaunimas, savanoriai rengiuojami. Netoli Šv. Dvasios rusų cerkvės viename kieme lenkai surado ginklų sandėlį. Juos civiliams dalija, o žmonių apie 20 jau apsiginklavę nuskubėjo į kovų vietą. Vienas jų sugrįžęs reikalauja dar rankinių granatų. Aušros Vartų bažnyčioje prel. Volodzka baigia

pamaldas laikyti ir jau gieda „Alleliuja“. Gieda netaisyklingai, net juokas ima.

Nuėjau į Didžiąją prieglaudą. Vaikai man pranešė, kad gatvėje guli sužeistas bolševikas ir kunigo šaukiasi. Nuskubėjau. Vargšas jau nebekalba. Sub conditione peržegnojau. Jį tuoj neštuvais nunešė į Savičiaus ligoninę. Kitas sužeistasis lenkas gulėjo Didžiojoje prieglaudoje. Jį kun. Songinas aplankė. Trečią mačiau į petį pašautą bolševiką. Kraujais paplūdęs. Du vyrai lenkai nuvedė jį į ligoninę.

Parėjęs namo ir kiek užkandęs vėl išėjau į savo gatvelę pasižiūrėti šaudymosi. Už namo kampo su keliais vyrais kalbėjomės stovėdami. Pro vartus išbėgusios moterys pakvietė mane pas pašautą žmogų. Kur, kada, kas? Pasirodė – už dešimties žingsnių nuo mūsų, antrame aukšte, kambary gulėjo pašautas Pranas Garnevičius, Rutkauskio spaustuvės saugotojas. Jis mat iškišo galvą per langelį pasižiūrėti karo veiksmų. Tuo tarpu klaidi kulka perskrodė jo smilkinį ir kaklą. Jo žmona, po gimdymo ligonė, sėdėdama lovoje aimanavo dėl šios nelaimės. Kūdikėlį pakrikštijau savo ir tėvo vardu Pranas.

6.30 val. vakare pro mus pravažiavo su kulkosvaidžiu. Sustoję Botanikos gatvėje 14 šūvių paleido į Burhardo namus. 7 val. prospektas jau buvo laisvas. Šaudant nesigirdi.

Katedroje 8 val. Rezurekcija neįvyko.

Naktį vėl prasidėjo šaudymai ir man atrodė, kad skverbėsi į miesto centrą.

Balandžio 20 diena. Pirmoji Vėlykų diena. Rezurekcija vyko Šv. Mikalojaus Bernardinų, Misionierių ir dar kai kuriose bažnyčiose. Aš su kun. J. Kukta mišias laikėme Didžiojoje prieglaudoje. Vaikeliai gražiai pagiedojo „Linksmą dieną apturėjom“. Šiandien tai labai reikšmingi žodžiai.

Prie Šv. Mikalojaus bažnyčios ir Zavalinėje gatvėje iš žydų namų buvo apšaudomi legionieriai. Šaudoma per langus buvo visame mieste, kur tik gyveno žydai komunistai. Lenkai gavo paspirtį iš Lydos. Bolševikams ateina pagalba iš Varėnos ir Vileikos.

4.30 val. mūšiai pasistūmėjo prie Žaliojo tilto. 7 val. šūviai nutilo, o 8 vėl smarkiau pradėjo šaudyti.

Vakare padariau atsišaukimo į vietos gyventojus lietuvių kalbos korektūra.

Balandžio 21 diena. Antroji Vėlykų diena. Oras gražus. Apie Žaliąjį tiltą ir ties Varnų gatve dar girdėti šaudant. Gatvėmis žmonės ramiai vaikštineja. 7 val. nuėjau į katedrą, ties kuria būrelis žmonių. Kulkos dar prašvilpia virš mūsų galvų. Katedroje jau keli žmonėliai laukia išpažinties. 8 val. pasakiau lietuviškai pamokslą. Žmonių ne mažiau kaip kitais sekmadieniais. Prelatas K. Baika laiko suplikacines mišias. Iš pradžių pasakė prakalbą, kad štai, va, Dievas atsiuntė mums pagalbą, kai jos mažiausiai buvo laukta. „Bedieviai, – sako jis, – pradėjo savo darbą nuo Katedros (žydų komunistų laidotuvių), nuo Katedros yra ir varomi“.

Išėjo pirmas lenkiško laikraščio „Nasz Kraj“ numeris. Juozas Pilsudskis į padanges iškeltas. Jis šiandien atvažiavo į Vilnių. Gatvėse daug žmonių.

Nuėjau pas zitiets ir draugiją. Nuotaika nejauki. Kai kurios pasakoja girdėjusios iš kitų, kad lietuviai visvien ateis į Vilnių. Tokie žodžiai visas nuramino.

Visas miestas jau visiškai paimtas.

Tarnaitės buvo nuėjusios į kalėjimą atsiimti išvežtųjų kalinių rūbų ir pinigų. Bet lenkai neišdavė. Sako, patys sugrįžę atsiims. Šaudant jau negirdėti.

Žydai išsislapstę. Mieste ramu.

Pas A. Žmuidzinavičių legionieriai padarė kratą jam nesant namie.

Tai ir visos mano šios dienos pastabos.

Balandžio 22 diena. Ryte 6 val. atlaikiau Aušros Vartų koplyčioje šv. mišias ištremtųjų kalinių intencija. Pasklido mieste gandai, kad

mūsų kaliniai už Maišiagalos miestelio miške nužudyti. Iš ten grįžęs kareivis sako, kad jis pažinęs tik kun. P. Dogelį ir L. Girą.

10 val. Centro komitete įvyko lietuvių inteligentų politinis, informacinis susirinkimas. Plačiai įvykius nušvietė kun. J. Tumas. Jis taip pat drąsiai kalbėjo dabar, kaip ir pirma prie bolševikų „Rūtos“ salėje. Jis sakė, jog lenkų atėjimas, tai Lietuvos dvarponių lenkų darbas. Jie prieš Naujuosius metus užstatė Varšuvoje savo dvarus, kad juos išgelbėtų nuo parceliacijos. Lietuviai, – sako Tumas, – be žemės reformos negalės teisingai susitvarkyti.

M. Biržiška pareiškė, jog jokių delegatų į lenkų okupantus nereikia siųsti. Tik visiems susibūrus stoti į darbą. Nauji okupantai stengsis mus pakreipti savo pusėn. Reikia patraukti į save visus mums palankius: lietuvių liaudį, lenkus, gudus ir net žydus. Tuo keliu einant nebus nuskriausti ir komunistai, ir buržuazija. Gal gerai, kad atėjo lenkai. Sunkią nualinto krašto naštą jiems teks pakelti. Bus sunku aprūpinti žmones maistu ir darbu. Reikia atgaivinti draugijas, įstaigas, mokyklas, kad būtų su kuo pasirodyti. Su Kaunu dažniau susižinoti, kad nebūtų platinamos apie uniją ar ką kitą žinios. Reikia apie visa gerai informuoti. Visiems reikalams vesti pataria rinkti kelių žmonių kuopą.

J. Tumas sako, kad „Rūtos“ klubą, kurį buvo užėmę eserai, lenkai užgrobė. Kiti, kad reikia leisti laikraštį. Kun. P. Kraujalis, gailisi, kad ne lietuviai užėmė Vilnių. Bet geriau, kad lenkai negu bolševikai. Geriau turėti reikalą su vakarų demokratija negu su rytų barbarais. Ragina prisidėti prie žuvusių legionierių laidojimo, kurie vis dėlto išlaisvino Vilnių iš bolševikų nagų ir davė laisvę mūsų tikėjimui. Nutarta rinkti komitetą iš 12 veiklių žmonių, ne iš partijų. Dr. D. Alseika, dr. J. Basanavičius, M. Biržiška, B. Biržiškienė, S. Čiurlionienė, I. Jonynas, V. Matulaitis, P. Mašiotas, O. Mašiotienė, reformatų kunigas Šepetys, kun. J. Tumas, A. Žmuidzinavičius. Dalyvavo 112 žmonių.

Grįždamas iš Antakalnio prieglaudos kalbėjausi su lenkėmis moterėlėmis. Jos smerkia lenkų policininkus, mušančius žydus. Pasak jų, „Pirma žydai nukryžiuoja Jėzų, o dabar lenkai kryžiuoja žydus“.

Vakare gavau raštelį, jog kaliniai, tremtiniai gyvi ir prašo pagalbos. Nuėjau tuo reikalu į lenkų štabą, bet prie valdžios negalėjau niekaip prasimušti.

Balandžio 23 diena. Šiandien katedroje ruošiamos dėkingumo pamaldos. Mišias laiko vyskupas J. Matulevičius. Pamokslą sako buvęs Dūmos pasiuntinys (atstovas). Presbiterijoje dviejų adjutantų asistuojamas sėdi J. Pilsudskis ir šalia jo popiežiaus pasiuntinys. Žemiau apie 60 karininkų. Žmonių – dauguma vaikų, suvartų iš prieglaudų. Ties katedra aikštelėje apie 200 raitelių ir 5 patrankos. Kun. S. Maciejevičius po sumos sako pamokslą. Iš pradžių pacituoja iš Jeremijaus raudų keletą tekstų apie Jeruzalės ir žydų tautos nelaimės, kaip juos varė Egipto ir Azijos vergovėn. Panaši ir lenkų tautos buvusi vergija. „Tik štai pasigirdo naujiena, likome išklausyti, mūsų broliai atėję mus išvadavo“. Sakė, kad jis pats ir tokie kaip jis seniai laukė šios naujienos. Kristus prisikėlė dvejomis. Prisikėlė kaip žmonių Atpirkėjas ir mūsų tėvynės gelbėtojas. Deja, tik mumyse nėra vienybės, senoviškų papročių ir tikėjimo. Kad geriau sektųsi, „dla polskiego oręza“, prašo sukalbėti po 3 „Sveika Marija“, „do Matki Boskiej Częstochowskiej“. „Te Deum laudamus“ ir „Boże, coś Polskę“. Choro nebuvo, tad vargonininkas pats giedojo. Kun. J. Jaškevičius nuo vargonų užgiedojo himną. Giedant dominavo kažkurios prieglaudos vaikai, bet į pabaigą ir jie pakriko. Pėstininkų mažai būta. Raiteliai kelis kartus prajojo gatvėmis demonstruodami. Publikos gatvėse skystoka. Žydai ir bolševikai gausiau pasirodė.

Penktą valandą popiet įvyko lenkų kareivių laidotuvių į Rasų kapines. Nešė daug gėlių vainikų; ėjo mokyklų, draugijų grupės, kunigai ir minia.

Tęsinys kitame numeryje

Keletas pastabų dėl Zubovų giminės indėlio į Šiaulių miesto mergaičių švietimo istoriją

Olga MASTIANICA, Vilnius

Zubovų giminė ir Šiaulių miesto mergaičių švietimo istorija nėra nauja tema Lietuvos istoriografijoje. Zubovų giminės biografai, šios giminės kultūrinės veiklos bei bendros Šiaulių miesto istorijos tyrinėtojai pastebėjo, kad Zubovų giminė skyrė dėmesį Šiaulių miesto mergaičių švietimo problemai. Plačiai žinomi faktai, kad Aleksandra Zubova 1895 m. įsteigė mergaičių pensiją, o 1898 m. jis buvo perorganizuotas į Šiaulių mergaičių gimnaziją, kurios pastato statybai Nikolajus Zubovas skyrė plytų ir sklypą. Nikolajaus Zubovas taip pat buvo vienas pagrindinių „Šiaulių mergaičių ir berniukų gimnazijų beturčiams šelpti“ draugijos steigėjų. Tad prieinama prie vieningos išvados, kad XIX a. pabaigoje Zubovų giminės atstovai pradėjo aktyviai domėtis Šiaulių miesto mergaičių švietimo klausimu. Tuo tarpu XIX a. pirmosios pusės Šiaulių miesto mergaičių švietimo sistemos raidos tyrimas leido padaryti išvadą, kad Zubovų giminės atstovai Šiaulių miesto mergaičių švietimo problema susidomėjo jau XIX a. septintajame dešimtmetyje, lūžiniu mergaičių švietimo sistemos raidos buvusiose Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemėse laikotarpiu pradėję ginti vietinės visuomenės mergaičių švietimo poreikį.

XVIII a. pabaigoje buvusiose LDK žemėse galima pastebėti pirmąsias mergaičių švietimo sistemos užuomazgas. Bajorų luomo atstovės galėjo gauti išsilavinimą mokyklose prie moterų vienuolynų ir privačiuose mergaičių pensiuose. Tiesa, šiose mokymo įstaigose mergaičių išsilavinimo lygis buvo gana skirtingas. Pagal mokymo proceso organizavimo modelį mokyklos prie moterų vienuolynų atitiko dvi pradinės mokyklos klases. Tuo tarpu privatūs mergaičių pensionai, „pergyvenę“ keletą transformacijos etapų, XIX a. šeštojo dešimtmečio pradžioje su tam tikrom išlygom prilygo berniukų apskritinėms mokykloms. Taip pat būtina pastebėti, kad XIX a. ketvirtajame – šeštajame dešimtmečiuose, kitaip nei pradinė bei vidurinė mokyklų atžvilgiu, Rusijos valdžia nereguliavo pensionų raidos dinamikos, pensionuose nebuvo įvesta rusų dėstomoji kalba, mokymo programų parengimas bei pedagoginio personalo parinkimas buvo paliktas pensionų savininkų kompetencijai. Taip pat būtina pastebėti, kad XIX a. penktojo dešimtmečio pradžioje Rusijos imperijos valdžiai uždarius mokyklas prie moterų vienuolynų, pensionai buvo pradėti intensyviai steigti visuose Vilniaus ir Kauno gubernijų apskrčių centruose. Pamažu pradėjo keistis pensionų auklėtinių socialinė stratifikacija, pvz. XIX a. ketvirtajame dešimtmetyje pensionuose kasmet mokėsi tik 2-3 proc. miestiečių dukterų, o XIX a. šeštajame dešimtmetyje beveik 20 proc. pensionų auklėtinių sudarė miestietės.

Tačiau po 1863-1864 m. sukilimo numalšinimo Rusijos imperijos valdžiai ėmus konstruoti naują jaunimo auklėjimo ir švietimo modelį, buvo pradėta keisti mokymo proceso organizavimo principus mergaičių švietimo sistemoje. 1860 m. Vilniuje ir Kaune įsteigtose pirmosiose mergaičių gimnazijose buvo uždrausta mokyti lenkų kalbos, dalykų mokytojais buvo paskirti išimtinai stačiatikių tikybos vidurinių mokyklų mokytojai, guvernantomės – imperatorienės Marijos žinybos mokymo įstaigų stačiatikių tikybos auklėtinės XIX a. septintojo dešimtmečio viduryje taip pat buvo pradėtos steigti valdiškos mergaičių pradinės mokyk-

Nikolajus Nikolajevičius Zubovas (1832–1898).
Apie 1880 m.
Fot. iš Vladžio Zubovo archyvo

los, kuriose buvo mokoma skaityti ir rašyti vien rusų kalba, dėstė stačiatikių tikybos valdiškų pradinė mokyklų mokytojai bei stačiatikių dvasininkų šeimų moterys. Taip pat XIX a. septintojo dešimtmečio viduryje Vilniaus švietimo apygardos globėjas Ivanas Kornilovas (1864-1868) pradėjo įgyvendinti privačių mergaičių pensionų veiklos reorganizavimo projektą. Pagal pastarąjį projektą Vilniaus švietimo apygardoje buvo numatyta uždaryti visus privačius mergaičių pensionus, o naujų valdiškų pensionų steigimą patikėti stačiatikių arba liuteronų tikybos asmenims. Naujuose pensionuose mergaičių mokymas turėjo vykti rusų kalba, o dėstyti galėjo tik stačiatikių tikybos valdiškų mokyklų mokytojai, guvernantomės dirbti – Maksimos arba Sankt Peterburgo mergaičių mokymo įstaigų auklėtinės. Tad XIX a. septintojo dešimtmečio viduryje Rusijos imperijos valdžia tautinės politikos tikslų įgyvendinimui taip pat numatė panaudoti moters vertybinių orientacijų kaitą, reorganizavus mergaičių mokymo proceso organizavimo principus.

Reikėtų pastebėti, kad Lietuvos istoriografijoje pradėtas tyrinėti visuomenės „atsakas“ į Rusijos valdžios jaunimo auklėjimo ir švietimo modelio reorganizavimo veiksmus. O Lietuvos valstybiniame archyve tarp pluošto Vilniaus švietimo apygardos valdybai skirtos korespondencijos netikėtai rastų Aleksandros Zubovos Vilniaus švietimo apygardos globėjui rašytų laiškų analizė leidžia teigti, kad Aleksandrą Zubovą (1840-1913), grafaite Olsufjevą taip pat galėtume priskirti tai asmenų grupei, kuri, kiek leido tuometinės sąlygos, gynė vietinės visuomenės mergaičių švietimo poreikį.

1869 m. vasario mėn. uždarius privačius mergaičių pensionus Raseinių ir Panevėžio apskrčių centruose, 1869 m. kovo 9 d. Aleksandra Zubova kreipėsi į Vilniaus švietimo apygardos valdybą, prašydama išsaugoti Šiauliuose privačių mergaičių pensionų tinklą. 1869 m. kovo 9 d. laiške Vilniaus švietimo apygardos globėjui ji rašė: „<...> Kai atvykau gyventi į Šiaulius, iš karto supratau, kad vietinė visuomenė vertina išsilavinusią moterį. Valdžios tikslas sudaryti sąlygas pastarajam visuomenės poreikiui patenkinti. Todėl nuolankiai prašau Šiauliuose neuždaryti privačių mergaičių pensionų“. Galima daryti prielaidą, kad į Aleksan-

Grafienė Aleksandra Zubova, mergautinė pavardė Olsufjeva (1840–1913)
Fot. iš Vladžio Zubovo archyvo

dros Zubovos laišką nebuvo atsakyta, nes 1869 m. balandžio 24 d. Aleksandra Zubova vėl kreipėsi į Vilniaus švietimo apygardos valdybą, prašydama išsaugoti privačių mergaičių pensionų Šiauliuose tinklą. Tačiau 1869 m. gegužės 24 d. privatūs mergaičių pensionai Šiauliuose buvo uždaryti. Reikėtų pastebėti, kad nepavykus išsaugoti privačių mergaičių pensionų Šiauliuose tinklą, Aleksandra Zubova ėmėsi kitos, bendradarbiavimo su Rusijos valdžia, taktikos. 1869 m. liepos 28 d. ji prašė leisti perimti naujojo valdiško mergaičių pensiono veiklos globą. Pagal atskirą Vilniaus švietimo apygardos globėjo nurodymą, Aleksandrai Zubovai buvo leista globoti valdišką mergaičių pensioną. Tačiau atskirai buvo pabrėžta: „<...> Aleksandra Zubova gali suteikti tik finansinę paramą pensionui išlaikyti. Tačiau neturi teisės keisti mokymo proceso organizavimo principų“. Tačiau Aleksandros Zubovos, kaip Šiaulių trijų klasių pensiono globėjos, veiklos tyrimas rodo, kad ši Zubovų giminės atstovė stengėsi iškovoti tam tikrą „nuolaidų“ mergaičių auklėjimo ir švietimo procese.

Visų pirma, Aleksandrai Zubovai paskyrus papildomą finansavimą (pensiono patalpų nuomos, remonto bei mokymo priemonių įsigijimo išlaidoms padengti kasmet buvo skiriama 1200 rublių suma), tik Šiauliuose buvo įsteigtas keturių klasių mergaičių pensionas. Kituose Kauno ir Vilniaus gubernijų ir apskrčių centruose buvo įsteigti tik dviejų ir trijų klasių mergaičių pensionai. Kita vertus, Aleksandra Zubova sugebėjo „pakoreguoti“ Vilniaus švietimo apygardos globėjo numatytą pensiono pedagoginio personalo sudėtį. Pagal Vilniaus švietimo apygardos globėjo nurodymą. Šiaulių keturių klasių mergaičių pensionui turėjo vadovauti Julija Gurkova, stačiatikių tikybos, gimusi Maskvoje, Maskvos imperatorienės Marijos žinybos instituto auklėtinė. Olga Maksimova ir Ona Simanovskaja, Sankt Peterburgo imperatorienės Marijos žinybos instituto auklėtinės, turėjo užimti guvernantių pareigas. Tačiau 1870 m. rugsėjo 24 d. atskirame laiške Vilniaus švietimo apygardos globėjui Aleksandra Zubova siūlė vadovavimą pensionui bei guvernantių pareigas patikėti „<...> nors ir stačiatikių tikybos, kaip yra reikalaujama, bet iš vietinių apylinkių kilusioms moterims, kurios mokslus būtų baigusios vietinėse mergaičių mokymo

įstaigose“. Į pastarąjį pasiūlymą buvo dalinai atsižvelgta. Pensiono veiklos priežiūra buvo palikta Julijos Gurkovos kompetencijai. Tačiau 1869-1876 m. vyriausiosios guvernantių pareigos buvo patikėtos Elizavetai Pileckajai, stačiatikei, gimusiai Šiaulių apskrityje, privataus mergaičių pensiono Telšiuose auklėtinėi. 1879-1895 m. vyriausios guvernantių pareigos buvo perduotos Olgai Vaksmut, Elizavetos Pileckajos pusserei, gimusiai Raseinių apskrityje, buvusiai Šiaulių mergaičių pensiono auklėtinėi. Tiesa, „paveikti“ dalykų mokytojų atrankos kriterijų Aleksandra Zubova jau nebegalėjo. Šiaulių mergaičių pensione mokymo procesas buvo patikėtas valdiškų berniukų mokymo įstaigų pedagogams. Reikėtų priminti, kad po 1863-1864 m. sukilimo Vilniaus švietimo apygardos valdiškose mokymo įstaigose galėjo dirbti tik stačiatikių tikybos pedagogai. Tačiau, reikėtų atkreipti dėmesį, kad XIX a. devintojo dešimtmečio viduryje (1886 m.) Aleksandrai Zubovai pavyko gauti leidimą leisti mergaičių pensione rankdarbių mokyti katalikei Marijai Kondratovič, o nuo XIX a. devintojo dešimtmečio pabaigos vieninteliame Šiaulių mergaičių pensione katalikų tikybos moterys galėjo dirbti guvernantomės.

1893 m. Vilniaus švietimo apygardos globėjas, vizitavęs Šiaulių mergaičių pensioną, pastebėjo, kad pensiono auklėtinės tarpusavy bei su guvernantomėmis kalbėjo gimtąja kalba. Po guvernantių apklausos paaiškėjo, kad pensiono globėja leido auklėtinėms tarpusavy bei su guvernantomėmis kalbėtis gimtąja kalba, sekmadieniais lankyti mišias. Reikėtų pastebėti, kad pastarosios informacijos nepaneigė ir pati Aleksandra Zubova. Vilniaus švietimo apygardos globėjui buvo paaiškinta: „<...> aš griežtai laikausi pensiono veiklos nuostatų. Vietinių valdiškų mokyklų mokytojai rusų kalba dėsto visus dalykus. Tačiau nuos-tatuose neparašyta, kad mergaitės negali tarpusavy kalbėti gimtąja kalba bei išpažinti savo tikybą. Manau, pastaroji teisė negali būti suvaržyta“. Suprantama, kad Vilniaus švietimo apygardos globėjas laikėsi kitos pozicijos: katalikų tikybos guvernantių buvo pašalintos iš savo pareigų, o pensiono auklėtinėms buvo uždrausta kalbėtis gimtąja kalba bei sekmadieniais lankyti mišias. Archyvinių šaltinių stoka neleidžia mums atsakyti, ar pastarojo nurodymo buvo griežtai laikomasi. Tačiau reikėtų pastebėti, kad katalikų tikybos mergaičių skaičius pensione išliko nepakitęs. 1895 m., mirus nominaliai Šiaulių pensiono savininkei, Aleksandra Zubova pati perėmė vadovavimą mergaičių pensionui, 1898 m. gavusi teisę mergaičių pensioną perorganizuoti į Šiaulių mergaičių gimnaziją.

Turėtume pripažinti, kad gilesnis mergaičių švietimo istorijos XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje tyrimas leistų papildomai įvertinti Zubovų giminės indėlį į Šiaulių miesto mergaičių švietimo istoriją, atsakyti į klausimą, kuo ir kodėl reikšminga pastaroji Zubovų giminės atstovų veikla. Tačiau, ankščiau pateiktos, nors ir labai fragmentiškos pastabos dėl Aleksandros Zubovos bandymų XIX a. viduryje – XIX a. pabaigoje parūpinti „nuolaidų“ mergaičių auklėjimo ir švietimo procese, leidžia kalbėti apie Aleksandrą Zubovą, kaip vietinės visuomenės poreikių gynėją.

Zanavykų patriotų takais

Cingų labdaros fondas ir Viešoji įstaiga Sintautų akademija birželio pradžioje surengė žygi „Zanavykų patriotų takais“. Jis buvo skirtas Lietuvos Sąjūdžio 20-mečiui. Žygio tikslas – gaivinti lietuvių tautos atmintį ir telkti buvusius bei esamus patriotus vertiems darbams. Jame dalyvavo Cingų labdaros fondo vadovo Jono Endriukaičio pakviesti Rytų Lietuvos ir Vilniaus krašto (Dieveniškių, Pabradės) mokyklų mokiniai ir mokytojai, „Ryto“ bei „Zanavykų“ draugijų nariai, taip pat patriotiniam turizmui neabejingi šakiečiai.

Zapyškio miestelis ir Lekėčių gyvenvietė

Zanavykų draugijos pirmininkas Albinas Vaičiūnas jau kelionės iš Vilniaus metu pasakojo apie zanavykų kraštą, jo kultūrą ir žymius žmones. Pirmasis sustojimas buvo Zapyškyje. Šiame dabar 2446 gyventojus turinčiame miestelyje kairiajame Nemuno krante dar XVI a. pr. įkurtas Zapyškio dvaras priklausė Sapiegosms. XVI a. dvaras vadintas Panemune, vėliau – Tarpupiu ir Sapiegiškiu. Čia žymi kairiajame Nemuno krante stovinti gotikinė Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia, pastatyta 1578 m. Žygio dalyviai susipažino su šiuo brangiu ir labai vertingu XVI a. lietuviškosios gotikos paminklu, mačiusiu visų amžių negandas, karus ir potvynius, apgaubtu legendomis. Bažnyčia nuo XX a. pr. kulto reikalams nenaudojama. Vasarą joje vyksta bažnytinės muzikos koncertai, minint Vytauto Didžiojo karūnavimo dieną – kultūriniai renginiai. Greta, Kluoniškių kaime, pačioje aukščiausioje Zapyškio vietoje, pastatytas paminklas poetui aušrininkui A. Višteliiui-Višteliauskui (skulptorius S. Žirgulis), atidengtas 1989 m. rugsėjo 1 d. per kalbos šventę. Jame įrašyta: „O brangi lietuviškoji šventa kalba prigimtoji. Andriui Višteliiui, poetui aušrininkui Zapyškio žmonės“.

Toliau vingiuojantys patriotų takai negali aplenkti mažo, bet kiekvienam besidominčiam partizanine Lietuvos praeitimi svarbaus Zanavykų miestelio tarp didelių girių Šakių ir Kauno pusiaukelėje – Lekėčių. Tai sena miškininkų gyvenvietė prie Kauno – Šakių plento, nutolusi 30 km nuo Šakių, iš visų pusių apsupta didelių, vešlių girių. Greta neikainojami Novaraisčio ornitologinio draustinio, užimančio 600 ha plotą, turtai. Keliautoja pasitinka ne tik tyras oras, bet ir įvairių paukščių skardžių čiulbesiu skambanti giria, turistams įrengtas tūkstančiams ilgakojų gervių stebėti apžvalgos bokštelis. Tačiau šio žygio tikslas – ilgaamžė krašto istorija. Giria glaudė, saugojo nuo negandų ne vieną sukilėlį, kovojusį prieš caro valdžią. O pokario metais čia buvo rezistencinio pasipriešinimo centras. 1945 m. Lekėčių valsčiaus Tirmėnų kaime buvo atkurtas Lietuvos laisvės armijos (LLA) štabas. Lekėčių krašte žuvusiems partizanams atminti pastatyti paminklai, atstatytos žeminės, slėptuvės. Prie jų žygio dalyvius pasitiko buvęs partizanų ryšininkas, ilgametis šių miškų girininkas, lekėtiškis Zenonas Rakauskas. Jis papasakojo apie partizanų kovas, keliautojai padėjo gėlių prie paminklų Lietuvos Nepriklausomybei (1928 m., autorius E. Achembakas), žuvusiems „Žalgirio“ rinktinės partizanams ir patraukė partizanų takais į girias. Pirmą pakeliui apžūrėjo partizanų slėptuvę, tapusią paskutine saugia pribėga dviems Lietuvos patriotams – zanavykui P. Jurkšaičiui ir aukštaičiui J. Būtėnui.

Partizanai Petras Jurkšaitis ir Julijonas Būtėnas

Petras Jurkšaitis gimė 1922 m. spalio 22 d. Šlekynėje (Lekėčių vals.). 1933 m., tėvui mirus, Petrui dar ir vienuolikos metų

nebuvo. Šeimoje jis buvo jauniausias ir darbščiausias, todėl ir mylimiausias mamos vaikas. Aukštas (apie 180 cm), gražiai nuaugęs Petras buvo nepakeičiamas kaimo dainininkas ir Lekėčių šv. Kazimiero bažnyčios choristas. 1941 m. birželio 14-15 d. lietuvių trėmimas į Sibirą Petrą be galo sukrėtė. Tuomet į nežinią buvo ištremta ir jo pradžios mokyklos mylima mokytoja, rašytojos Sofijos Kymantaitės-Čiurlionienės pusseserė Ona Kaušaitė-Tamulaitienė, vieno patriotiškiausiai apylinkėje nusiteikusio buvusio savanorio Bernardo Tamulaičio žmona su dviem mažamečiais vaikais. Kaip ir daugelį Lietuvos sūnų, taip ir Petrą, šis žmonių trėmimas į Sibirą atvedė į gen. ltn. Povilo Plechavičiaus organizuojamą Lietuvos vietinę rinktinę. P. Jurkšaitis, 1944 m. Seredžiaus bažnyčioje davęs priesaiką ginti Lietuvą nuo bolševikų, liko jai ištikimas iki paskutinio atodūso. 1944 m. po nesėkmingų kautynių prie Turgelių su lenkų Armija Krajova, Petras paliko dalinį ir pėsčiomis įveikęs 160 km grįžo į gimtinę. Įsitraukęs į aktyvią rezistencinę kovą prieš raudonuosius okupantus, pasirinko Beržo slapyvardį. Šešios žiemos, pragyventos žeminėse, jo optimizmo nepalaužė. Pažinojusieji Petrą prisimena jį, kaip tvarkingą, drausmingą, blaivų, drąsų, visuomet pasitempusį karį. O kai 1948 m. gegužės 22 d. į Sibirą buvo ištremti Petro šeimos artimieji, jam jau nieko daugiau neliko, kaip kovoti iki pergalės. Nuo eilinio kario per šešerius kovos metus P. Jurkšaitis išaugo iki viršilos. Rezistencinėje kovoje ėjo įvairias pareigas, 1947 m. tapo būrio bei tėvonijos vadu, rezistencijos užsieniui įgaliotinio Juozo Lukšos-Skirmanto patikėtiniu. 1950 m. P. Jurkšaitis kartu su Juozu Širviu ir partizanų ryšininku Juozu Viržaičiu ties Šunkariais (Jankų vls.) parengė slėptuvę iš Vakarų atskrendantiems desantininkams, tarp kurių buvo ir žinomas žurnalistas, rezistencijos kovotojas Julijonas Būtėnas (1915-1951). Gimęs Dovydų kaime, Joniško valsčiuje, Pasvalio rajone, Julijonas 1933 m. baigė Linkuvos gimnaziją, joje pasižymėjęs neeiliniais gabumais svetimoms kalboms ir polinkiu į žurnalistiką. VDU jis studijavo teisę ir tuo pačiu baigė Karo mokyklą. Dar studijų metais ėmė bendradarbiauti krikščionių demokratų dienraštyje „Rytas“, vėliau „XX amžius“, „Židinyje“, „Studentų dienose“. 1939 m. tapo Lietuvos žurnalistų sąjungos nariu, 1940 m. – sąjungos valdybos nariu. J. Būtėnas pasižymėjo kaip gabus, operatyvus užsienio politikos komentatorius, rašęs greitai, informatyviai, įdomiai, puikiu, aukšto intelektualinio lygio stiliumi. Redakcija jį siuntė į Paryžių tobulintis politikos mokslų srityje, bet artėjanti karo audra privertė grįžti į Lietuvą. Dar gimnazijoje įtvirtinti ateitininkijos principai suteikė jį kūrybinei ir visuomeninei veiklai tvirtą vertybinį idealistinį pagrindą. Prasidėjus sovietų okupacijai, 1940 m. rugpjūčio mėnesį 25-erių metų jaunuolis perėjo sieną į Vokietiją, kur Berlyne, kapitono K. Škirpos vadovaujamas, kūrėsi antisovietinis ir antinacinis lietuvių aktyvistų frontas. Tapo aktyviu jo nariu, išipareigojusiu kovoti dėl Lietuvos, atsidūrusios karo audrose, laisvės. 1941 m. frontininkai ėmė leisti rezistencinį dienraštį „Į laisvę“, tad su frontu į Lietuvą grįžęs J. Būtėnas dirbo „Į laisvę“ redakcijoje. 1944 m. grįžęs į Kauną buvo Vietinės rinktinės vado, generolo P. Plechavičiaus adjutantas. 1944 m. naciams likvidavus Vietinę rinktinę, atsidūrė Kauno gestape, buvo nugabentas į Salaspilio koncentracijos stovyklą. Iš ten pateko į Gdynės lagerį. Pabėgęs atvyko į

Berlyną, susirado VLIKą ir įsidarbino Informacijos biure, su kuriuo 1945 m. rudenį persikėlė į Pfullingena. 1947 m. buvo išrinktas Lietuvių žurnalistų sąjungos vicepirmininku. 1948 m. VLIKo Informacijos tarnyboje redagavo Eltos biuletenius. Rašė į emigrantų „Žiburius“, buvo tarptautinio DP laikraščio „Im Ausland“ užsienio politikos apžvalgininkas. Dirbdamas Berlyne kaip „Į laisvę“ korespondentas, o vėliau Pfullingene, J. Būtėnas palaikė ryšius su švedų, šveicarų, italų, japonų, turkų žurnalistais. Mokėdamas rusų, vokiečių, prancūzų, anglų, švedų kalbas ir būdamas geras stilistas, Vokietijoje garsėjo kaip vienas iš geriausių politikos apžvalgininkų. Ypač susidraugavo su švedų žurnalistu Arvidu Fredbergu, 1941–1943 m. Berlyne akredituotu švedų dienraščio „Svenska dagbladets“ korespondentu. Vokietijoje susitiko ir susibičiuliavo su legendiniu Juozu Lukša-Daumantu, apsisprendusiu grįžti į sovietų trėmimais bei kitomis represijomis nusiaubtą Lietuvą ir įsilieti į partizanų gretas. Toks Daumanto pasiryžimas paveikė J. Būtėną. Kaip ir J. Lukša, pasiryžo keliauti desantu į Lietuvą, susisiekti su partizanais ir pasauliui pateikti objektyvias žinias iš partizanų veikimo zonų. Jis žinojo, kad vyksta į tikrą mirtį ir kad išlikti gyvam Lietuvoje galima ne daugiau kaip pusmetį. 1951 m. balandžio 19 d. jis iškrido į Lietuvą su antrąja desantininkų grupe. Julijonas buvo realistas, ne spontaniškai apsisprendė, apie tai jis turėjo galvoti ir pergaltoti, nes puikiai žinojo tarptautinę padėtį Lietuvoje. Taigi kovojančią Lietuvą J. Būtėnas pasiryžo pasauliui parodyti savo gyvybės kaina. 1951 m. partizanų pasipriešinimas silpo, bet dar ruseno viltis sulaukti pagalbos iš laisvajame pasaulyje gyvenančių lietuvių. Kartu su P. Jurkšaičiu įsikūrė saugiu atrodžiusiame Rūdšilio girios bunkeryje. Bet 1951 m. gegužės 21 d. čia įvyko tai, ko niekas nesitikėjo. Tą rytą, pavasariniam gyvenimui besiskleidžiančioje gamtoje, kaip manoma, NKVD užverbuotam partizanui išdavus, slėptuvę apsupo 600 enkavedistų. Nuo niekšiškos okupantų rankos žuvo abu – zanavykas P. Jurkšaitis ir aukštaitis J. Būtėnas. 1999 m. J. Būtėno žygdarbis buvo įvertintas Vyčio Kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu.

Žygio dalyviai padėjo gėlių ir jaunimui sudainavus žuvusiems skirtas dainas, patraukė toliau.

Partizanų stovykla ir Zyplių dvaras

Buvo sustota pasiekus garsią partizanų stovyklą Valkų kalvoje. Tai Valkų mūšio vieta. Čia buvo apie 100 partizanų. Jie rengė pasalas, puldinėjo rusų igulas. Praėjus frontui, reguliari sovietinės kariuomenės daliniai pasklido po Lietuvos miestus, miestelius ir naikino partizanus. Jie 1945 m. gegužės 12 dieną apsupo ir partizanų stovyklą Valkų kalvose. Stovykloje buvo apie 60 kovotojų. Pasigirdus rusiškiems keiksmams ir tradiciniam „Ura“, rusai puolė partizanus. Šie atidengę ugnį atmušė puolimą, antroji ataka irgi buvo atremta. Nors ir patyrė daug nuostolių, rusai po 3 valandų puolė dar kartą. Partizanams baigėsi šoviniai, ir jie, metę granatas bei pasinaudoję dūmų ir dulkių uždanga, grupėmis pasitraukė iš apsupimo. Jiems vadovavo kapitonas Jurgis Valtys. Mūšyje žuvo 19 partizanų ir 78 kariai pasieniečiai.

Toliau – į Zyplių dvarą. Jį XIX a. vid. įkūrė Polocko gubernijos dvarininkas Jonas Bartkovskis. Tačiau dvaro poveikis ūkiniam ir kultūriniam valsčiaus gyvenimui ryškus ir paskutinio dvarininko Tomo Potockio laikais. Grafas ne tik 1891

– 1901 m. iš pagrindų pertvarkė dvaro sodybą, pristatė dviaukščius korpusus, sukūrė vakarinę parko dalį, nutiesė parką ribojančius kelius-alėjas. Atsirado oranžerija, fazanų voljeras, tryško fontanai, buvo iškasti du tvenkiniai. Po T. Potockio mirties iki I-ojo pasaulinio karo dvarą valdė jo žmona. 1919 m. iš Seinų čia perkelta kunigų seminarija, dar vėliau atidaryta žemės ūkio mokykla. Karo ir pokario laikotarpiu veikė ligoninė, čia buvo kolūkio kontora, apylinkės vykdomasis komitetas.

Patį Zyplių dvaro ansamblį sudaro 13 pastatų grupė: rūmai, dvi ofisinės, virtuvė, karvidė, arklidė, tvartas, svirnas, ratinė, kumetynas, šunidė. Sodybos pastatus supantis parkas yra vienas iš didžiausių Lietuvoje, išsaugojęs gana retas medžių rūšis: platanalapį klevą, paprastuosius ir raudonuosius ąžuolus, sidabrinius klevus, baltašias bei balzamines tuopas, garsėjantis 380 metų senumo ąžuolu.

Lukšių miestelio seniūno, tautodailininko, skulptoriaus Vido Cikanos rūpesčiu ir pasitelkus vietinius žmonių resursus nuo 2001 m. prasidėjo sodybos atstatymo bei tvarkymo darbai. Jau 2003 m. dvare įsikūrė Šakių rajono tautodailininkų draugija „Dailius“, veikla tautodailininkų darbų parodos. Čia įkurtame meno centre nuolat eksponuojama daug meno dirbinių: paveikslų, rankdarbių, medžio, akmens skulptūrų, keramikos, kalvystės, stiklo dirbinių, išpūdingi sodai, kaukės. Zyplių dvaras tapo lankomu menininkų, mokinių, rajono, užsienio svečių, verslininkų objektu. Čia nuolat vyksta projektų pristatymai, konferencijos, sveigos, šventės, savaitgaliais rodomi kaimo teatrų spektakliai. Pati dvaro aplinka sudaro puikias galimybes rengti įvairias šventes, kūrybinius plenerus. Įvairios kultūrinės sąjungos ir organizacijos nuolat bendradarbiauja su Zyplių dvaru, todėl kultūrinių renginių čia surengiama tikrai daug. Šiuolaikinių krašto patriotų dėka jis tapo meno ir kultūros traukos centru. Tai, kas gyva ir tikra, traukia čia atvykti, pabūti, palikus vėl sugrįžti.

Prie upės Novos – Griškabūdis

Išvykę iš Zyplių, keliautojai pasuko į pietrytinę Šakių rajono dalį, kur prie plento Šakiai-Marijampolė, trijų vietinių kelių sankryžoje, netoli upės Novos, įsikūręs Griškabūdis. Žymiausios vietos čia: radialinė miestelio aikštė – XIX a. urbanistikos paminklas, unikali aštuonkampė vėlyvojo baroko stiliaus medinė bažnytelė ir greta kapinaitės palaidoti žymūs Lietuvos patriotai. Šis šviesus kraštas išaugino Lietuvai net 87 kunigus, 2 vyskopus, ištikimai tarnavusius ne tik bažnyčiai, bet ir visos Lietuvos kultūrai, švietimui, mokslui bei daugelį kitų šalies istorijoje svarbių asmenybių. Juk čia pat – Rygiškių kaimas – kalbininko Jono Jablonskio, pasirašinęjusio Rygiškių Jono slapyvardžiu, tėviškė. Gražioje jo tėviškės sodyboje įrengtas kalbininko memorialinis kambarys. Kieme šlama ąžuolas griškabūdiečių vadinamas Rygiškių Jono ąžuolu. Čia rengiamos kaimo teatrų šventės, jaunųjų kanklininkų stovyklos, kiti renginiai. Iš to paties kaimo išvingiavo ir švietėjo, pirmojo Sūduvos rašytojo, kunigo Antano Tatarės keliai.

Barokinė Griškabūdžio Kristaus atsimainymo bažnyčia mena XVIII a. vidurį, kai parapija tapo Naumiesčio karmelitų filija. Čia Vilniaus vaivados, LDK etmono Mykolo Višnioveckio ir jo žmonos Teklės Vyšnioveckienės lešomis 1742-1743 m. pastatyta medinė bažnytelė, kurią konsekrovo žemaičių vyskupas Antanas Dominykas Tiškevičius.

Pagal informaciją internete parengė VŠĮ „Sintautų akademija“ projektų vadovas

Vitas GIRDAUSKAS

Tėsinys kitame numeryje

Praeitis dabartyje.

Gruzijos teritorinio vientisumo ir demokratijos išbandymai

Dr. Arvydas ANUŠAUSKAS, Vilnius

XX amžiaus pirmoje pusėje Lietuva patyrė teritorinio vientisumo išbandymus, kurie nors ir istoriškai atitole, bet ir dabar išlieka pamokantys. Atlėštas ir vėl susigražintas Vilniaus kraštas, prijungtas, prarastas, vėl sugražintas Klaipėdos kraštas. Lietuvos valstybei tarptautinėse organizacijose teko ginti savo tautiečių teises Lenkijos valdomoje Rytų Lietuvoje, kur vyko lietuvių ir jų kultūrinių organizacijų persekiojimas. Tuo tarpu Hitleris buvo tapęs tariamam vokiečių teisių gynėju Klaipėdos krašte, kur jiems reikavo žodžio ir visų kitų laisvių. Paradoksalu, kad naciai atėmė pagrindines teises iš savo piliečių (jau nekalbant apie žydus), apsimetę „demokratijos gynėjais“ Lietuvoje. Sustiprėjusi nacistinė Vokietija 1939 metais vėl prisijungė Klaipėdos kraštą, pagrasinusi Lietuvai, jog jos pasipriešinimo atveju, Vokietijos kariuomenė „neaišku kur sustos“. Gruzijai panašūs teritorinio integralumo išbandymai teko XX-XXI amžių sandūroje.

Komunistinė santvarka, jos vykdytas teroras, prievartinio nutautinimo politika užprogramavo daugelį problemų ir Kaukazo tautoms. Karabachas, Abchazija, Osetija – tik keletas regionų iš esmės pakeitusių Gruzijos, Azerbaidžano, Armėnijos, Rusijos tarpusavio santykius. Bet viskas turi savo istoriją, kuri gali ne tik padėti išsiaiškinti konfliktų priežastis, bet ir suprasti konfliktuojančių šalių pozicijas.

Dezintegracijos projektai ir etniniai valymai

1989 metais aktyviausiai tautinio atgimimo paveiktose ir nepriklausomybės planus puoselėjusiose respublikose vienas po kito ėmė gimi nauji autonominiai rajonai arba ištikimybė Maskvai savo veiksmais pademonstruodavo jau egzistavusių autonomijų komunistiniai vadukai. Siekiant kaip nors priversti Lietuvos Respubliką pakeisti savo poziciją, Sovietų Sąjungos KGB Lietuvos padalinys 1989 m. pasiūlė kurti „nacionalinius rajonus ir apylinkes“ (Rytų Lietuvos Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose). Vadinamųjų „raudonųjų regionų“ scenarijai igyvendinti ir Gruzijos Abchazijoje, ir Pietų Osetijoje, ir Moldovos Padniestrėje. Štai 1989 m. lapkričio mėn. Pietų Osetijos autonominės srities liaudies deputatų taryba priėmė sprendimą reorganizuotis į autonominę respubliką, kuri orientuotuos į Maskvą ir sąjunginės valstybės išsaugojimą. Maskvos palaikomi vietos komunistai kūrė separatistines struktūras ir Gruzijos Aukščiausieji Tarybai neliko nieko kito, kaip 1990 m. gruodžio 10 d. paskelbti apie Pietų Osetijos autonomijos panaikinimą. Bet realizuoti savo nutarimų Gruzija neturėjo pakankamai pajėgų ir nei nauji kariniai susirėmimai, nei regiono blokada padėties nepakeitė. Tuo metu, kai Lietuvoje po rugpjūčio pučo buvo taikiai paleistos autonominių struktūros ir jų komunistuojantys vadukai arba išsilakstė, arba buvo teisiami, Gruzijos valstybei neatkūrus politinio stabilumo kilo pilietinis karas ir paskelbta Pietų Osetijos Respublika toliau egzistavo jausdama Rusijos paramą. Gruzijos dezintegracija leido Rusijai išlaikyti reikalingą įtaką. Po 1992 m. susitarimų tarp Gruzijos ir Rusijos į konflikto zoną buvo įvestos rusų-osetinų ir gruzinų taikdarių pajėgos. Nutraukti pusantrų metų trukę ginkluoti susirėmimai.

Atėjus į valdžią Rusijoje V. Putinui keitėsi ir požiūris į separatistinius Gruzijos regionus. Tiesa, ne iš karto, bet po „rožinės revoliucijos“, kuomet Gruzija atsikratė komunistinio palikimo ir valstybę perorientavo Vakarų kryptimi. Tuo pat metu Abchazija savo teise į atskirą nuo Gruzijos valstybingumą kildino nuo 1918 m. gegužės 11 d. paskelbtos nepriklausomos abchazų valstybės, kurią 1918 m.

tariamai okupavo Gruzijos demokratinės respublikos kariuomenė. Pagal analogiją Lietuvoje 1918-1919 m. taip pat egzistavo sovietinė Kapsuko Lietuva, vėliau pavirtusi Litbelu, kurią tariamai „užgrobė“ demokratinė Lietuvos Respublika. Bet jeigu Lietuvos SSR buvo vėl sukurta po 1940 metų okupacijos, tai Gruzijai ši malonė buvo suteikta jau 1921 metais, jėga likvidavus jos nepriklausomybę. Sovietų valdžia vykdė abchazų asimiliacijos politiką ir pasiekė nemenkų rezultatų. Gruzijai siekiant atkurti savo valstybę, 1990 m. rugpjūčio mėn. Abchazijos ASSR Aukščiausioji Taryba paskelbė valstybinio suvereniteto deklaraciją, aktyviai palaikė 1991 m. kovo 17 d. referendumą dėl Sovietų Sąjungos išsaugojimo. Iškilio aiški priešprieša tarp valstybingumą atkuriančios Gruzijos ir Sovietų Sąjungos išlikimą palaikiusios Abchazijos. 1992 m. liepos 23 d. Abchazijos Aukščiausioji Taryba, remdamasi 1925 m. sovietinės Abchazijos konstitucija, pasiskelbė suverenia valstybe. Prasidėję ginkluoti susirėmimai pasibaigė tik 1993 m. rudenį. 1994 m. balandžio 4 d. buvusių komunistų ir komjaunimo sekretorių valdoma Abchazija, tarpininkaujant JTO ir EBSO, pasirašė su Gruzija pareiškimą dėl konflikto politinio suregulavimo priemonių.

Iki 1990-ųjų Abchazijoje gyveno 525 tūkst. gyventojų, tarp kurių buvo 240 tūkst. gruzinų ir 93 tūkst. abchazų. 2005 metais Abchazijoje gyveno 214 tūkst. žmonių, tarp kurių apie 94 tūkst. buvo abchazai ir 46 tūkst. gruzinai. Pastariesiems buvo leista sugrįžti tik į vieną Galio rajoną, kuriame jie iki ginkluoto konflikto sudarė absoliučią daugumą. Abchazija po etninio valymo atsikračiusi gruzinų tautinės daugumos – 1999 m. organizavo referendumą, palaikantį suverenios Abchazijos valstybės sukūrimą. Bet koks referendumas, kuris buvo vykdomas tariamai remiantis tautinio apsisprendimo teise, neleidus pabėgėliams sugrįžti duodavo vienodą rezultatą. Dauguma pasisakydavo už atsiskyrimą nuo Gruzijos ir suartėjimą su Rusija. Ir jau 2002 m. 70 proc. Abchazijos buvo gavę Rusijos pilietybę. Tas pats buvo daroma ir Pietų Osetijoje, kur 60 proc. taip pat buvo gavę Rusijos pasus. O čia demografinė padėtis, iš esmės, skyrėsi nuo Abchazijos: 1989 m. tarp buvusių 98 tūkst. gyventojų buvo 65 tūkst. osetinų ir 28 tūkst. gruzinų. Vos keturių tūkstančių kvadratinį kilometrų teritorijoje gruzinų gyvenami kaimai buvo išsibarstę tarp osetinų kaimų. Gruzijos viduryje atsiradusioje Pietų Osetijos Respublikoje gyveno vos dešimtadalys osetinų, kurie daugiausia buvo susitelkę Rusijai priklausiusioje Šiaurės Osetijos-Alanijos Respublikoje. Prasidėjus kariniam konfliktui apie trečdalis pietų osetinų paliko gimtinę ir atgal nebegrižo. 10 tūkst. gruzinų taip pat turėjo palikti savo gyvenamąsias vietas. Iki 2008 m. karinio konflikto Pietų Osetijoje gyveno vos 72 tūkst. gyventojų, tarp kurių buvo 46 tūkst. osetinų ir 18 tūkst. gruzinų. Gruzija kaltinama etninio valymu, nors pačioje Gruzijos sostinėje osetinų šiuo metu gyvena net daugiau negu visoje Pietų Osetijoje. Taigi kaltinimai Gruzijai yra daugiau skirti pridengti jau įvykusius etninius valymus, kurie pakeitė demografinę struktūrą ir sukūrė pagrindus artimojoje ar tolimojoje ateityje Rusijai įvykdyti šių teritorijų aneksiją.

„Raudonieji sekretoriai“ – separatistai, ofšorininkai ir kontrabandininkai

Pilno vaizdo apie separatistinius regionus nesusidarysime, jei neperžvelgsime jų dabartinių lyderių politinių biografijų bei turimų ryšių su Rusija. Štai Abchazijos prezidento poste įsitvirtinęs Sergejus Bagašpas, nuo 1980 m. buvo Abchazijos komjaunimo pirmuoju sekretoriumi,

komunistų partijos rajono sekretoriumi, vėliau buvo Rusijos kontroliuojamos energetikos įmonės „Černomorenergo“ generaliniu direktoriumi. Abchazijos viceprezidentu paskelbtas KGB žmogus Raulis Chadžimba. 1986 m. baigė KGB mokyklą Minske ir iki 1992 m. dirbo Abchazijos KGB, vėliau kuravo separatistų saugumo struktūras. Jau keletą metų jie ne tik nuosekliai vertė Abchaziją Rusijos dalimi ne tik siūlydami gyventojams tapti Rusijos piliečiais, bet ir savo priimtus įstatymus derindami su Rusijos teisine baze. Jų lūpose reikalavimas valstybinės nepriklausomybės reiškia tik gilesnę integraciją į Rusiją.

Abchazija ir Pietų Osetija nekontroliuojamos Gruzijos valdžios ir palaikomos Rusijos egzistuoja daugiau kaip dešimtmetį, nes egzistuoja ir labai aiškūs (bet nebūtinai legalūs) finansiniai interesai. Kremlui artimos oligarchinės grupės ne iškart, bet pajautė jų duodamą naudą. Čia išikūrusios šešėlinės ofšorinės kompanijos, Gruzijos duomenimis, išplauna didžiulius šešėlinius kapitalus. Rusijos verslo ypatingai netenkino Gruzijos pažadas eksproprijuoti neteisėtai Abchazijoje igytą nuosavybę, ypač, kai į olimpinio projekto Sočyje realizavimą planuojama įtraukti ir Abchazijos ofšorinę „juodąją skylę“.

Paskelbtas Pietų Osetijos prezidentas Eduardas Kokoity, kuris buvo pedagoginio instituto komjaunimo sekretoriumi, nuo 1997 m. darė biznį Rusijoje ir buvo Valstybės Dūmos deputato padėjęju. Iš šio posto 2001 m. komandiruotas į Pietų Osetijos prezidento postą. Prieš kelis metus buvo paviešinta E. Kokoity ir su juo artimai susijusių asmenų kriminalinės veiklos detalės. Teigiama, kad pasisavindamas Rusijos teikiamą finansinę ir humanitarinę pagalbą, E. Kokoity igijo namus ir butus prestižinėse Rusijos vietose. Žmonių grobimas, kontrabanda, reketininkų priedanga leido Pietų Osetiją kontroliuojančiam klanui sukaupti reikalingą kriminalinę įtaką, o dosniai Rusijos skiriama finansinė ir karinė parama įsitvirtinti regione. Iš metalų, spirito, cigarečių, ginklų kontrabandos verslo gyvenusių Pietų Osetijos ir Gruzijos pareigūnų simbiozė nutraukė M. Saakašvilį, atleisdamas iš užimamų postų pusę valdininkų, daugumą policininkų. Užblokavusi kontrabandos kelius, įvykdžiusi reformas Gruzija sulaukė ilgai laukto ekonominio palikimo, o Pietų Osetija ir toliau liko skurdžiausia provincija. Bet Rusija toliau palaikė 2 tūkst. ginkluotų samdinių ginamą klaną, įsitvirtinusi strateginėje vietoje Pietų Osetijoje. Tai E. Kokoity padėjo atmesti net tokius Gruzijos pasiūlymus suteikti tiek autonomijos, kiek jos turi Rusijos sudėtyje esanti Šiaurės Osetija-Alanija. Politinė nauda ir spaudimo įrankis Maskvai buvo kur kas naudingesnis, kuris atsivėrė ir Pietų Osetijos kontroliuojančio režimo korupcija, federalinių lėšų „išplovimą“.

Gruzijos kova už laisvę - Europos solidarumo išbandymas

Ar Gruzija iš tiesų nieko negalėjo pasiūlyti separatistiniams regionams? Silpna, Ševarnadzės Gruzija, be abejonės, negalėjo. Priešingai, tokia Gruzija ir jos separatistiniai regionai buvo netgi naudinga Rusijai. Bet Gruzijoje prezidentui išrinkus M. Saakašvilį viskas pasikeitė. Jo provakarietiška orientacija, reikalavimas išvesti iš Gruzijos Rusijos karines bazes pakeitė ir Rusijos poziciją. Dar būdamas prezidentu V. Putinas teigė, kad gerbia teritorinį kitų šalių vientisumą, bet jeigu separatistinių teritorijų gyventojai norės susijungti su Rusija - „negalima negerbti tos ar kitos teritorijos gyventojų nuomonės dėl savo gyvenimo sutvarkymo“. Dar iki Kosovo nepriklausomybės paskelbimo Rusija prabilo apie dvigubus standartus, kuriuos

tariamai Vakarų valstybės taiko Balkanuose ir kitokius - Rusijos kontroliuojamų separatistinių valstybių atžvilgiu. Jungtinių Amerikos Valstijų aktyvius ryšius su nauja Gruzijos valdžia Rusijos analitikai vertino, kaip siekį išstumti Rusiją iš Kaukazo regiono. Prezidento M. Saakašvilio pareiškimas, kad Jungtinės Valstijos iki galo remis Gruzijos kovą už laivę, taip pat buvo interpretuojamas, kaip siekis atstatyti valstybės teritorinį vientisumą.

Dar iki prasidedant Gruzijos ir Rusijos ginkluotam konfliktui 2008 m. rugpjūčio 7 d., jau keli mėnesiai buvo pastebima aktyvi Maskvos veikla separatistiniuose regionuose. Būdinga tai, kad kaip ir antrojo Čečėnijos karo atveju, pradžia padarė teroristiniai aktai (Londone nužudyto buvusio FSB karininko A. Livinenkos aprašyta operacija „Hirosima“). Šį kartą sprogimai nugriaudėjo Abchazijoje ir Pietų Osetijoje. Bet to akivaizdžiai nepakako – ir į Pietų Osetiją perimesti ginkluoti savanoriai iš Rusijos. Jie turėjo išprovokuoti Tbilisį didesniai atsakui. Gruzijos diplomatija akivaizdžiai daug padarė mobilizuodama ją palaikančią tarptautinę nuomonę, tuo tarpu Rusija okupacijai ir aneksijai jau buvo kur kas geriau pasiruošusi. Gruzija buvo gavusi daugybę Vakarų valstybių pareiškimų, palaikančių jos teritorinį integralumą, bet nežinojo, kaip šalys reaguos Rusijos agresijos atveju. O Rusija priešingai – surengė prie Gruzijos sienų karinius apmokymus, iš anksto permetė į juos 1991 metais Vilniuje pagarsėjusią Pskovo 76 -ąją desantinę diviziją ir buvo užsitikrinusi neabejotiną „Rusijos piliečių“ separatistinių regionų paramą. Separatistiniai regionai ėmė aštrinti ir taip ribotus santykius su oficialiuoju Tbilisiu. Rusijos kariuomenei jau išsirikavus žygiui į Gruziją, pastaroji buvo kaltinama besiruošianti pulsti separatistus.

Likus trims savaitėms iki ginkluoto konflikto gruzinų analitikai teigė, kad Gruzija neturi reikiamų resursų jėga susigražinti Abchaziją ir Cchinvalį, nes pagrindinė konflikto pusė dabar jau buvo ne separatistai, o Rusija. Anot internetinio laikraščio „24 saati/24 valandos“ analitiko L. Girsiašvili, „šiam etape mėginimas atstatyti teritorinį vientisumą karine jėga gruzinų valstybei, ir atitinkamai gruzinų valdžiai bus katastrofiškas. Bet žinoma bus naudingas Rusijos valdžiai“ (2008 m. liepos 9). Gruzija turėjo būti pasiruošusi bet kokioms provokacijoms, o pagrindiniais ginklais turėjo tapti kantrybė ir stipri diplomatija. Iš kitos pusės, Gruzija taip pat negalėjo taikstyti su samdinių organizuojamais gruzinų kaimų ir taikdarių puolimais Pietų Osetijoje. Susidarė situacija, kuriai Rusija kariniu atžvilgiu buvo gerai pasiruošusi. Juo labiau, kad buvo laimėjusi strateginį diplomatinį mūšį 2008 m. balandžio mėnesį, kuomet Gruzija NATO šalių vadovų susitikime nebuvo pakviesta pradėti igyvendinti narystės NATO veiksmų planą. Rugpjūčio 3 d. separatistai atsisakė Berlyne dalyvauti taikos sprendimų aptarime. Jų rankomis Rusija jau gilino konfliktą ir prasidėjus kariniam konfliktui planavo ne tiek minėtų Gruzijos teritorijų aneksiją, kiek priklausomai nuo rezultatų ir Vakarų valstybių reakcijos - demokratinio provakarietiško (t. y. nepriimtino deryboms su Rusija) prezidento M. Saakašvilio nuvertimą arba bent jau jo pozicijų susilpninimą. Nuginkluota, paklusni Gruzija Rusijai atvertų naujas Kaukazo ir viso regiono (ir energetinių resursų tiekimo kelių) kontrolės kelius bei galimybę tapti regiono žandarų, įtvirtinančiu korumpuotus, kriminalinius, marionetinius, bet Rusijos vadovybei asmeniškai priimtinus, režimus. Europos Sąjungos solidarumas ir suverenių demokratinių šalių palaikymo politika vėl patiria išbandymą.

2008 m. rugpjūčio 9-10 d.

Lietuva-Ukraina

Vilniaus ukrainiečių bendrija: veikla ir perspektyvos

Straipsnis skiriamas dr. Nadijai Neporožniai atminimui (1948 09 09–2004 11 27)

Plečiantis Lietuvos ir Ukrainos moksliniams bei kultūriniais ryšiams svarbus vaidmuo tenka jau nepriklausomybę atgavusioje Lietuvoje išikūrusioms ukrainiečių draugijoms, turinčioms ilgalaikes tradicijas: ne viena jų pradėjo veikti dar tarp Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų.

Dr. Aldona VASILIAUSKIENĖ

Šiaulių universitetas, Lvovo nacionalinis Ivano Franko universitetas

Atkelta iš 1 p.

Ukrainiečiai Lietuvoje

XIV a. viduryje į Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę (LDK) įėjusios Kijevo, Černygovo, Perejeslavo – t. y. ukrainiečių žemės ne tik išplėtė tuometinės valstybės teritoriją, bet ir padėjo pamatus šimtmečiais trunkantiems lietuvių – ukrainiečių santykiams ir bendradarbiavimui. LDK sostinė Vilnius tapo visų šioje valstybėje gyvenusių tautų traukos židiniu. Čia rezidavo Kijevo metropolitas. XVI–XVII a. Vilniaus miesto brolijose, įkurtose baltarusių ir ukrainiečių, telkėsi šių tautų šviesuomenė.

Ukrainiečių istorija Lietuvoje glaudžiai siejasi su unitais – Rytų apeigų katalikais ir ypač Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino nariais.

1596 m. Brastos unija tapo paskata sujungti ukrainiečių bazilijonų vienuolynus ir įkurti Šv. Bazilijaus Didžiojo ordiną (Ordo Sancti Basilii Magnum – OSBM).

Pažymėtina, šis Rytų (Graikų) apeigų katalikų ordinas, 2017 m. minėsiąs 400 metų savo veiklos jubiliejų, siekė įgyvendinti 1596 m. Brastos Bažnytinės unijos nutarimus. Ukrainiečių įkurto ordino (tai vienintelis ordinas, įkurtas Lie-tuvoje) lopšys – Vilnius. Ordino kūrimo iniciatorius ir dvasinis vadovas Voluinės Vladymyre gimęs Ivanas Gavrilovičius Kunccevičius – šv. Juozapas (Ivan Kunccevič – šv. Josafatas, 1580–1623) ir jo aktyviausias bendradarbis Juozapas Veljamins Rutskis (Josif Veljamin Rutsnij, 1574–1637). Ivanas Kunccevičius 1596 m. atvyko į Vilnių mokytis pirklio amato ir čia 1604 m. įstojo į Švč. Trejybės vienuolyną (jame tuomet buvo vos vienas vienuolis), pasirinkdamas vienuolinį Juozapato vardą. Neabejotina, kad jo pasirinkimą pagreitinio kaip tik 1604 m. Vilniuje iškilmingai sutikta bulė apie karalaičio Kazimiero šventumą. Į vienuolius jį išventino Ipatijus Pocijus, daug nusipelnęs Brastos bažnytinės unijos sudarymui.

Švč. Trejybės vienuolynas Vilniuje – vienas seniausių architektūros paminklų. Mūrinė cerkvė ir varpinė vietoj medinės pastatyta 1514 m. kunigaikščio Konstantino Ostrogiškio, kaip padėka už pergalę prieš Maskvos kariuomenę prie Oršos.

Ivanui Kunccevičiui įstojus į vienuolyną, jau tais pačiais metais ten įkuriamas noviciatas (naujokynas). Juozapato iškalba, maldingas gyvenimo pavyzdys buvo stipri trauka jaunuoliams. Vienuolynas sparčiai augo. Juozapato pastangomis Švč. Trejybės vienuolynas pasipildė ne tik naujais pašauktaisiais, bet buvo atnaujinta bažnyčia ir vienuolynas (karalius Zigman-tas III Vaza karališkuoju ediktu 1609 m. perdavė Graikų apeigų katalikams Švč. Trejybės bažnyčią ir vienuolyną, kuriuos jie jau buvo atnaujinę ir įrengę 7 altorius; tais pačiais metais metropolitas I. Pocijus Juozapatą išventino kunigu).

I. Kunccevičius ir Juozapas Veljamins Rutskis pradėjo jungti jau nuo seno savarankiškai veikusius bazilijonų vienuolynus į vieningą ordiną. 1617 m. į Rūtos dvarą prie Naugarduko sukvietė bazilijonų vienuolynų kapitulą, kuri, priėmusi parengtus įstatus ir sujungusi penkis bazilijonų vienuolynus (Vilniaus, Bitėno, Žirovicų, Minsko ir Naugarduko), įkūrė Šv. Bazilijaus Didžiojo ordiną – Švč. Trejybės kongregaciją su centru Vilniuje.

Natalija su seserimi Liuba (priekyje) ir tėvais Marija ir Michailo Zavalniukais (apie 1968 m.)

Juozapas, Vilniuje išgyvenęs 21 metus (1596–1617), išvyko į Polocką. 1617 m. Juozapas buvo paskirtas Polocko vyskupu pagalbininku, o mirus arkivyskupui Gedeonui Brolnickiui, kuris šiame poste buvo 1601–1618 m., perėmė jo pareigas.

1623 m. lapkričio 12 d. per ganytojišką vizitaciją Vitebske jis buvo nužudytas prieš bažnyčios vienybę kovojusių priešų. 1643 m. Juozapas paskelbtas Palaimintuoju, 1867 m. – Šventuoju. Tai pirmasis ukrainietis, kanonizuotas katalikų bažnyčios.

Lietuvoje įkurto ordino vienuoliai tapo žinomi pastoracine, šviečiamąja veikla – statė bažnyčias (cerkves), vienuolynus, kūrė mokyklas, spaustuves – organizavo leidybinę veiklą. Išgarsėję vienuoliai bazilijonai iš Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino centro – Švč. Trejybės vienuolyno Vilniuje buvo kviečiami į įvairias vietas kelti dvasinį – kultūrinį gyvenimą: kūrėsi bazilijonų vienuolynai ne tik Lietuvos, bet ir Lenkijos, Ukrainos ir itin gausiai – dabartinės Baltarusijos teritorijose. Tad neatsitiktinai vienuoliai bazilijonai iš Vilniaus Švč. Trejybės vienuolyno buvo kviečiami į įvairias LDK teritorijos vietas. Taip jie 1712 m. pasiekė Bučiacį, 1749 m. – netoli Šiaulių esantį Padubysį bei kitas vietas. Primintina, kad bazilijonų aktyvios veiklos dėka Padubysys greitai augo ir plėtėsi, o vietiniai gyventojai beauganti miestelį pavadino vienuolių bazilijonų vardu – Bazilionais. Nepaisant valdžių kaitos ir keičiamo pavadinimo, dabar jis vėl vadinamas Bazilionais. Tai vienintelė pasaulyje vieta, įamžinusi Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino vienuolių vardą.

Caro valdžiai naikinant unitus, itin nepakančiai elgtasi su vienuoliais bazilijonais. 1835 m. paskutinis vienuolis paliko Bazilionų miestelį, o po poros metų vienuoliai turėjo apleisti ir jų ordino centrą – Vilniaus Švč. Trejybės vienuolyną.

1918 m. Lietuvai paskelbus nepriklausomybę, stačiatikių užimtos unitams ar vienuoliams bazilijonams priklausiusios šventovės buvo sugrąžintos lotynų apeigų katalikams, taip pasielgta ir su bažnyčia Bazilionuose, nes nebuvo vienuolių, nebuvo ir Rytų apeigų katalikų. Tačiau sugrąžintas pirminis bažnyčios pavadinimas. Tai vienintelė Šv. Bazilijaus Didžiojo vardu tituluojama bažnyčia Lietuvoje.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę

1991 m. vasario 18 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu oficialiai įregistruota Vilniaus graikų apeigų katalikų religinė bendruomenė. 1992 m. vasario 14 d. Vyriausybė, atsižvelgama į Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino atstovų Lietuvoje prašymą suteikti vienuolijai juridinio asmens teises, nusprendė pripažinti Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino atstovybę Lietuvoje religiniu centru.

1994 m. rugsėjo 19 d. Vyriausybė, siekdama įgyvendinti katalikų bažnyčios Lietuvoje restitucijos aktą ir grąžinti religinėms bendruomenėms nuosavybės teise joms priklausančius pastatus, priėmė sprendimą Vilniaus Technikos universiteto užimamas patalpas perduoti Vil-

niaus arkivyskupijai. Unitai suremontavo Švč. Trejybės bažnyčios vieną koplyčią, kur vyksta pamaldos.

1995 m. birželio 21 d. buvo įregistruota Klaipėdos miesto slavų – katalikų labdaros organizacija – Šv. Adalberto lyga, o gruodžio pabaigoje (per Kalėdas) Šv. Josifo cerkvėje pirmą kartą Klaipėdos krašto ir Mažosios Lietuvos istorijoje ukrainiečių, rusų ir lietuvių kalbomis įvyko Rytų apeigų katalikų pamaldos. Rytų apeigomis šv. Mišios aukojamos Kaune, Jono-voje, Elektrėnuose, Skaidiškėse.

Paskutinio Lietuvos gyventojų surašymo duomenimis įvairiose šalies vietovėse gyvena apie 26 tūkstančius ukrainiečių, daugiausia Vilniuje ir Klaipėdoje.

Ukrainiečių organizacijos Vilniuje

Daugiausia ukrainiečių organizacijų yra Vilniuje: 1988 m. įsikūrusi Vilniaus ukrainiečių bendrija (pirmininkė Natalija Šertvytienė), 1997 m. – Šeimos ansamblis „Svetainė“ (vadovė Oksana Lastovjak), 2000 m. – Lietuvos ukrainiečių medikų draugija (pirmininkė Natalija Šertvytienė), 2000 m. – Lietuvos ukrainiečių moterų sąjunga (pirmininkė Tatjana Morgun), 2000 m. – Lietuvos ukrainiečių žurnalistų asociacija „Rune media“ (prezidentas

Vilniaus ukrainiečių bendrija mini Tarasą Ševčenką (Vilniaus universiteto Teatro salė)

Viktoras Černišukas), 2000 m. – Lietuvių, ukrainiečių istorikų asociacija (prezidentė dr. Aldona Vasiliauskiene), 2001 m. – Kunigaikščio Konstantino Ostrogiškio vardo Lietuvos ukrainiečių bendrija (pirmininkas Jurijus Medvedievas) ir 2001 m. – Kunigaikščių Ostrogiškių Lietuvos ukrainiečių menų draugija (pirmininkė Evelina Avižonienė). Lietuvoje išikūrusių ukrainiečių organizacijų aktyvumas ir veiklos mastai labai skirtingi. Itin aktyvia veikla išsiskiria anksčiausiai įsikūrusi Vilniaus ukrainiečių bendrija, kuri 2008 m. mini savo veiklos 20-metį ir kuriai jau dešimtį metų vadovauja gydytoja Natalija Šertvytienė.

Tęsinys kitame numeryje

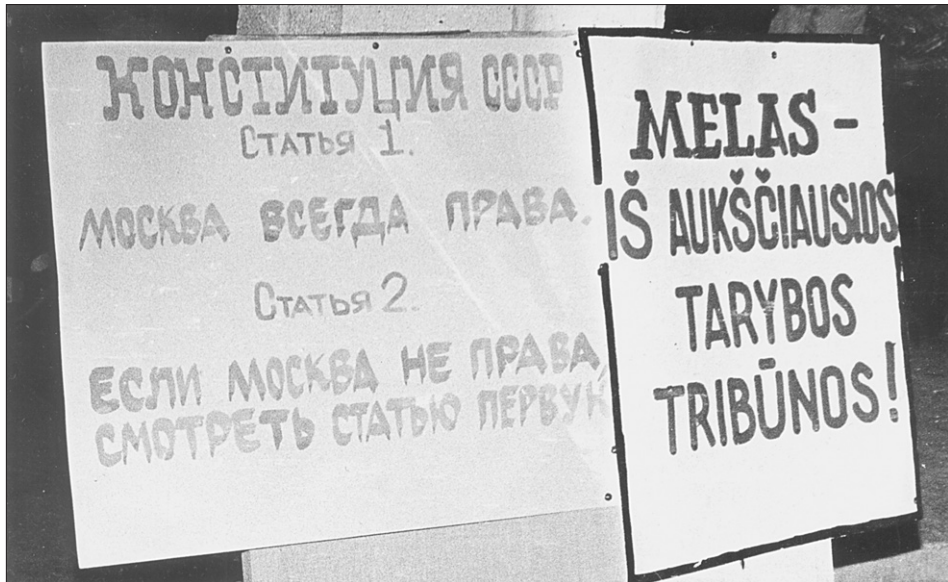
LKP (TSKP), Maskvos remiama, kovojo prieš Lietuvos nepriklausomybę

Dr. Juozas ČAPLIKAS, Vilnius

Tęsinys. Pradžia Nr. 16

Jai vadovauti atvyko Pabaltijo apygardos vado pavaduotojas gen. Leitenantas Ofčiarovas. Įsakymai skrieja į karinius dalinius. Rugpjūčio 18 d. nuo pat 1 valandos ryto Kauno desantininkų divizija pradėjo gauti įvairius nurodymus, įsakymus, kuriuos savo ruožtu perdavinėjo pavaldiems pulkams. Marijonas I Salioninas pagal nurodymą Alytuje dislokuotą pulką pakėlė karine rikiuote žygiuoti į Vilnių. Kai kuriuose Lietuvos miestuose tarybinių igulų komendantai paskelbė, jog jie perėmė valdžios kontrolę. Neramumų ir susidūrimų neišvengta Jonavoje, Alytuje, Šilutės rajone. Omono grupuotė sutrikdė Vilniaus taksi parko darbą. Rugpjūčio 21 dieną apie 22.30 valandą prie Lietuvos Respublikos AT pirmojo posto kariškiai įvykdė provokaciją, kurios metu žuvo Savanoriškos krašto apsaugos pareigūnas Artūras Sakalauskas (V. Kašauskienė, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990-2007 metais, V., 2007 m., p. 110-111).

Iš visos Lietuvos žmonės siuntė platforminkams, priešakyje su Burokevičium, piketus laiškus. Antai Šiaulių „Verpsto“ trikotažo pramoninio – prekybinio susivienijimo darbuotojų vardu R. Navikauskienė išsiuntė laišką LKP (TSKP) centro komitetui. Jame sakoma: mes kategoriškai protestuojame prieš

cinišką karinės jėgos panaudojimą užiminėjant administracinius pastatus. Durtuvais ramstoma Burokevičiaus partija Lietuvoje – tai ne liaudies partija, ne jos interesų reiškėja ir gynėja. Lietuva bus demokratiška ir laisva. (LYA, F. 17626, Ap. 1, B. 157, L. 111).

J. Beržinskas iš Jurbarko M. Burokevičiui rašė: esate aklas stalininio sukirpimo fanatikas... Raudonoji armija atnešė bolševikinę vergovę ir tai bus panašu į tiesą... Gorbačiovas būdamas Lietuvoje bevelijo apeiti jus. Koks buvote stalinistu, tokiu stalinistu ir likote (ten pat, l. 92).

Laiškų autoriai buvo teisūs. Po pučistų pralaimėjo Maskvoje, Burokevičiaus bendraminčiai spruko iš Lietuvos, tarsi pelės iš skęstančio laivo. Skubiai naikino savo nusikalstamos veiklos dokumentus. Tačiau labai daug jų pavyko surinkti. Lietuvos ypatingasis archyvas savo fonduose saugo net 209 jų centro komiteto bylas, veikusių organizacijų ir įstaigų – 226, miestų ir rajonų 232 suformuotus dokumentų bylas. Istorijos tyrinėtojai turi visas galimybes jų pagrindu paruošti ne vieną publikaciją apie platformininkų nusikalstamą veiklą Lietuvoje.

Lietuva, paskelbusi Nepriklausomybės aktą, atlaikiusi blokadą, reakcinių jėgų puolimą bei žudynes, sulaukė demokratinio pasaulio pritarimo. Prasidėjo naujas Lietuvos istorijos etapas. Demokratinė jėgų pergalė paspartino faktinį Baltijos valstybių nepriklausomybės įtvirtinimą ir užbaigė politinį ginčą. Tomis džiugiomis Lietuvai dienomis, prisiminus tautos žadintoją Vincą Kudirką ir džiaugiantis, kad laisvi Lietuvos žmonės taip ir norėjosi sakyti: o broli, sėk ir puoselėk demokratijos grūdą rūpinkis jo kylančiais daigais, neduok valios piktžolių išsikerojimui.

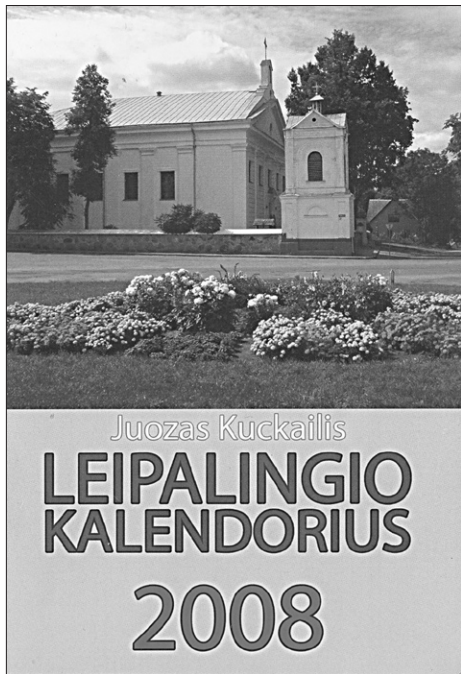
*Jono Česnavičiaus nuotr.
Pabaiga*

Leipalingio kalendoriaus išimintinos datos

Birutė ŽEMAITAITYTĖ, Vilnius

Jau dešimtajame rašytojo, Dzūkijos metraštininko Juozo Kuckailio „2008-ųjų metų Leipalingio kalendoriujė“ galima rasti visų šių metų valstybės ir tautos švenčių bei atmintinų dienų, taip pat katalikų švenčių ir atmintinų dienų sąrašą.

Skyriuje „Dienos, metai, sukaitys“ (pradžia 1999-2007 m. „Leipalingio kalendoriujė“) nuo sausio mėnesio chronologiškai pateikiamos išsamios žymių žmonių biografijos: JAV lietuvių visuomenės veikėjas, choreografas Jadvygos Rutkauskaitės-Reginienės; ryšininko, visuomenininko, Baisogalos bendruomenės valdybos nario, šaulių kuopos vado Gedimino Kuckailio; mokytojos ekspertės Onutės Jarambavičiūtės-Baubinienės; Nepriklausomybės kovų dalyvio, pasienio policininko Antano Petrausko; Vyčio kryžiaus ordino medaliaus kavaleriaus, statybininko Algio Jasinsko; kunigo Marijono Petro Tautoraičio, karininko, Leipalingio šaulių kuopos vado Vosyiliaus Gelgermano; JAV visuomenės veikėjo, lietuvių spaudos bendradarbio, vertėjo Viktoro Vinco Vaišnorio; inžinieriaus, elektromechaniko, Lietuvos nusipelnusio inžinieriaus Algio Augusto Jundos; karininko, ekonomisto Stasio Mečio Rataiskio; veterinarijos gydytojo, savivaldybininko Antano Paliučio; edukologijos magistrės, pedagogės metodininkės Renatos Maziukaitės-Dudzinskienės; Lietuvos kariuomenės kūrėjo, savanorio, pasienio policininko Juozo Savickio; pedagogo, karininko, šaulių vado Zigmo Prapiesčio; karo lakūno, buvusio kalinio Broniaus Sadecko-Sadaičio; inžinieriaus elektromechaniko Vito Janukonio; pedagogo, statybos inžinieriaus Antano Navicko; mokslinio agronomo, mokslo darbuotojo, enciklopedininko Arūno Treigio; miškininko Jono Radziukyno; žemėtvarkos inžinieriaus Tautvydo Tamošiūno; pedagogės Marijos Rinkevičiūtės-Treigienės; JAV lietuvių veikėjo Juozo Budelio; Lietuvos kariuomenės kūrėjo, savanorio Juozo Sinkevičiaus; vokiečių kalbos mokytojos ekspertės Linos Kočiūtės-Milkintienės;

pedagogės, edukologijos magistrės, Eglės Verikaitės-Vaivadienės; JAV lietuvių visuomenės veikėjo Antano Viktoro Želionio-Jenkins; pedagogo, šaulių vado, partizano Igno Šapkausko-Šapkūno; mokytojo, pasipriešinimo sovietiniams okupantams dalyvio, buvusio politinio kalinio Adolfo Valavičiaus.

Straipsnyje „Mūsų jubilieatai“ paminimi šiais metais gražius jubiliejus švenčiantys (arba galėję švęsti) žmonės. Tai inžinierius mechanikas, automobilių sporto meistras Danielius Saukevičius sveikinamas 70-mečio proga; geografas, ekonomistas, buvęs politinis kalinys Algimantas Virbalas 75-erių; choro dirigentas, pedagogas Pranas Jurkonis 70-ies; inžinierė mechanikė, mokslininkė Regina Kazlauskaitė-Kulvietienė 75-erių; pedagogas, kalbininkas, filologijos mokslų daktaras Bronius Svecavičius 85-erių; kalbininkas, vertėjas Stasys Dabušis 110-ies; pedagogas, kalbininkas Stasys Šerkšnas 100 metų; geografijos mokytojas ekspertas, kraštotyros ekspertas, Leipalingio mokyklos kraštotyros muziejaus įkūrėjas ir ilgametis jo vadovas Algirdas

Volungevičius, literatūros mokslininkas, vaikų literatūros tyrinėtojas, prof. Vincas Auryla 85-erių ir psichologas, psichoterapeutas, prof. dr. Rimantas Antanas Kočiūnas 55-erių metų progomis.

2008 -aisiais metais taip pat prisimenamos ir šios ankstesnių metų kalendoriuose plačiau aprašytų žmonių sukaitys. Paminėsiu kelias svarbesnes iš 86 -erių: sukanka 135 metai, kai gimė lietuvių visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas, kun. Juozas Laukaitis; 100 m. – rašytojui Juliui Būtėnui; 80 m. – pedagogui, fechtavimo meistrui, nusipelnusiam treneriui Juozui Subačiui; 75 m. – pedagogams, mokslininkams, socialinių mokslų dr. Danieliui Vincui Radziukynui ir Broniui Žekui; inžinieriui, pedagogui, technikos mokslų dr. Antanui Algimantui Šerkšnui; 60 m. – kalbininkui Juozui Karaciejui. Galima pasidžiaugti, kad tiek žymių dzūkų gimė Leipalingio apylinkėje.

Straipsnyje „Leipalingio pavasarininkai“ pateiktas išsamus Nepriklausomos Lietuvos metais bei anksčiau veikusios lietuvių katalikų jaunimo „Pavasario“ sąjungos pristatymas. „Kitose katalikiškose organizacijose“ paminimos įvairios sąjungos, kaip „Angelaičiai“, „Blaivininkai“, „Lietuvių katalikų moterų draugijos Leipalingio skyrius“, taip pat „Tautininkai“, jų šventės, darbai, žymesni įvykiai.

Atskirame straipsnyje aprašoma Leipalingio (pro)gimnazijos istorija pirmosios sovietinės ir vokiečių okupacijos metais. Jos istorija, kai vokiečių okupacijos pradžioje beveik neliko mokytojų ir kaip ji atsigavo, vadovaujama direktoriaus Jono Kirlio. Vėliau, hitlerininkų reikalavimu, 1941 m. jos patalpas teko užleisti karo ligoninei. Sugrįžus atgal į Leipalingio dvaro rūmus čia veikė jaunimo organizacija „Atžalynas“.

Straipsnyje „1939 metų birželio 18-osios įvykiai Leipalingyje“, pasitelkus informaciją iš laikraščio „Lietuvos ūkininkas“, gyventojų kvotos protokolus, liudininkų atsiminimus, aprašomi tą dieną vykę švč. Jėzaus Širdies atleidai bei žydo Kraveco Pereco parduotuvėje

nutikęs nemalonus incidentas, kaltinant žydus praliejus krikščionių kraują. Ši įvykių nuolat prisimena istorikai savo darbuose, nagrinėdami XX a. lietuvių ir žydų santykius, neišnyksta jis iš atminties ir seniesiems leipalingiečiams, kurie patys matė ar girdėjo apie tai. Istorikai vieningai sutaria, kad žydų ir lietuvių santykiai paaštrėjo ir dėl XX a. ketvirtame dešimtmetyje kilusios ekonominės konkurencijos, lietuviams mėginant įsitvirtinti verslo pasaulyje. Ypač tas išryškėjo 1938 m., kai buvo įkurtas žemės ūkio kooperatyvas „Seira“ bei jo sėkminga veikla.

„Leipalingio kronikoje“ pristatomas mokyklos kraštotyros muziejus bei jo 50-ies metų šventė, nuveikti darbai. Paminimi apdovanojimai, įteikti nusipelnusiems krašto žmonėms. Leipalingio vidurinės mokyklos auklėtiniui, kalbininkui, vertėjui, kultūrologui Broniui Savukynui – Vilniaus miesto šv. Kristoforo statulėlė ir vyriausybės premija, o Lietuvos „Caritas“ generalinis direktorius kunigas Robertas Grigas apdovanotas Vidaus reikalų ministerijos atminimo ženkle „Tėvynės labui“ bei kiti reikšmingesni įvykiai.

Pristatomi „Nauji leidiniai“: 2007 m. pradžioje pasirodė tremtinės Marytės Janulevičiūtės atsiminimų knyga „Likimo vingiai“; mokytojos, kraštotyrininkės Joanos Vaikšnoraitės „Dangui ir žemei“; 2006 m. Elvyros Biliūtės-Aleknavičienės „Aušros sūnūs“ ir naujoji 2007 m. „Gai-vusis šaltinis. Prelato Juozapo Laukaitio laikas ir asmenybė“; Punsko „Aušros“ leidyklos išleistas straipsnių rinkinys „Suvalkų lietuviai“, Vytauto Leščinsko romanas „Žmonės iš sutemų“ apie pokario gyvenimą Leipalingio krašte.

Kalendoriaus pabaigoje paminimos netektys ir trumposios naujienos, rėmėjai.

Būtų labai gražu, kad atsirastų daugiau tokių entuziastų kaip Juozas Kuckailis, o savo kalendorius leistų ir kitos seniūnijos ar bent jau rajonai visoje Lietuvoje.

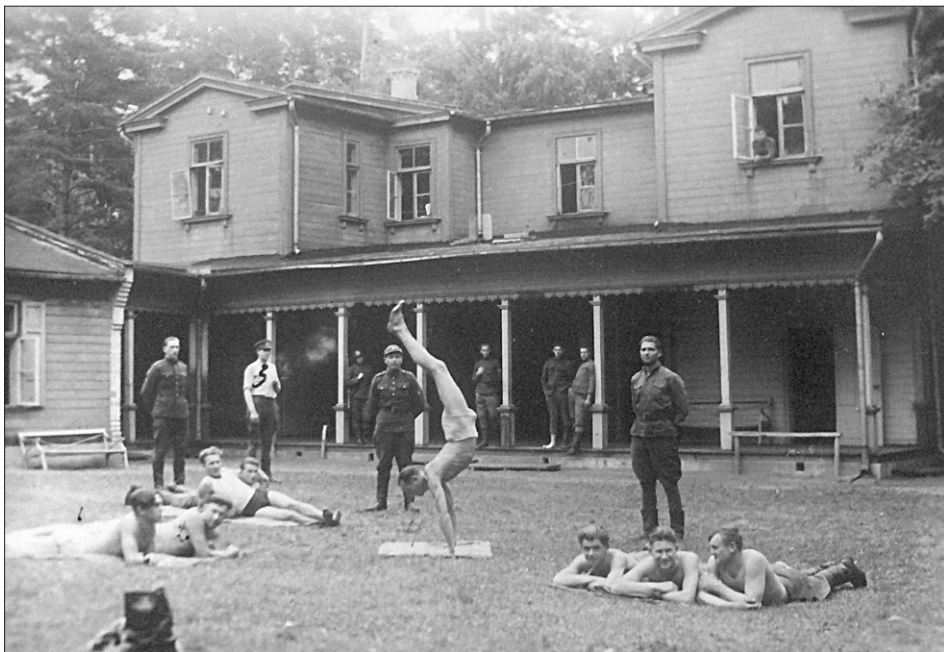
*Leipalingio kalendorius 2008 / Juozas Kuckailis. Vilnius : „Asveja“ – [2008], (Kaišiadorys : AJS sp., 2007) 72, [2] p., įsk. virš. : iliustr. Tiražas 400 egz.

Antrojo pasaulinio karo istorija

Lietuvių policijos 257-asis batalionas

Dr. Arūnas BUBNYS, Vilnius

Nacininės okupacijos laikotarpiu (1941-1944 metais) Lietuvoje buvo suformuota ne mažiau 26 lietuvių policijos batalionų (karo metu jie dažnai buvo vadinami savisaugos dalimis, apsaugos, pagalbinės policijos tarnybos batalionais ir kitais pavadinimais). Juose iš viso galėjo tarnauti 12 000-15 000 karių. Lietuvių policijos batalionai tarnavo ne tik Lietuvoje, bet ir už jos ribų (Baltarusijoje, Ukrainoje, Rusijoje, Latvijoje, Lenkijoje). Jie buvo išdėstyti palei visą Rytų fronto liniją nuo Ilmenio ežero Rusijos šiaurėje iki Azovo jūros Ukrainoje. 1942 m. rugpjūčio pabaigoje veikė 20 lietuvių policijos batalionų, iš jų 9 buvo dislokuoti Lietuvoje, o 11 už Lietuvos ribų (keturi Ukrainoje, trys Baltarusijoje, trys Rusijoje ir vienas Lenkijoje). Lietuvių policijos batalionams buvo suteikti tokie numeriai: 1-15, 251-265, 301-310. Batalionai nuo 260 iki 265 numerio niekada nebuvo suformuoti, o 301-310 numeriai buvo skirti 1944 m. pavasarį suformuotiems

Iš Reprezentacinės policijos kuopos gyvenimo

Lietuvos vietinės rinktinės batalionams. Batalionuose tarnavusių karių skaičius buvo skirtingas, tačiau dažniausiai batalione tarnaudavo 400-500 įvairaus laipsnio karių (karininkų, puskarininkių ir kareivių). Kiekvienas batalionas turėdavo ir vokiečių ryšių karininką, kurio valdžia dažnai būdavo didesnė už bataliono vado valdžią. Lietuvių policijos batalionai dažniausiai saugodavo įvairius karinės reikšmės objektus (geležinkelius, tiltus, karinius sandėlius ir t. t.) ir kovojo su partizanais. Kai kurie policijos batalionai nacių vadovybės įsakymu buvo įtraukti į masines žydų žudynes ir kitus karo nusikaltimus.

Pastaraisiais metais Lietuvos istorikai gana intensyviai tyrinėja lietuvių policijos batalionų istoriją, išleista nemažai mokslinių knygų ir straipsnių, kuriuose įvairiais aspektais nagrinėjama batalionų istorija.

Tęsinys kitame numeryje

Lietuvos parapijų istorija

Semeliškių Romos katalikų laikraštis „Strėva“

Birutė ŽEMAITAITYTĖ, Vilnius

Semeliškių miestelyje, Trakų rajone, Strėvos krante, 13 km į pietus nuo Elektrėnų stovi dabartinė medinė šv. Lauryno bažnyčia (pastatyta 1783 ar 1786 m.), garsi šv. Roko atlaidais. Šiuo metu klebonauja kunigas Gintautas Antanas Janciuskas.

Čia parapijiečių aukomis nuo 2002 metų leidžiamas mėnesinis religinis, iliustruotas 12 puslapių laikraštis. Šiame 2008 m. liepos mėnesio Nr. 7 (60) yra paantraštė SEMELIŠKIŲ ŠV. LAURYNŲ BAŽNYČIAI 225 METAI. Laikraštį spausdina firma „Dosita“ Kaišiadoryse.

Laikraštis sumaniai suskirstytas aktualiomis temomis: Kaišiadorių vyskupijoje, katalikų gyvenimas, Kaišiadorių vyskupijos dvasininkai, istorija, parapijos žmonės, katalikų gyvenimas, tai įdomu!

Pirmasis puslapis skirtas straipsniui „Šv. Benediktas Nursietis, abatas, Europos globėjas“, kuriame aprašytas, gimęs 480 m., Vakarų vienuolijos patriarchas šv. Benediktas – žemdirbių, inžinierių ir architektų, chemikų, katilių, moksleivių, speleologų bei melioratorių globėjas, sesuo dvynė Scholastika, jo veikla, nuveikti darbai, pastatytas Monte Kasino vienuolynas Pietų Italijoje, kuris ir šiandien traukia turistus iš visų pasaulio kampelių. Antrajame puslapyje – Kaišiadorių vyskupijos bažnyčios: „Pivašiūnų šventovė“ ir „Kristaus Atsimainymo katedra“. 1988 m. rugpjūčio 14 d. kardinolas Vincentas Sladkevičius labai seną stebuklingą Švč. Mergelės Marijos paveikslą vainikavo popiežiaus Jono Pauliaus II dovanota karūna ir suteikė Nuliūdusiųjų Paguodos titulą. Nuo tada kiekvieno mėnesio 15 d. maldininkai iš visos Lietuvos renkasi pagerbti Švč. Mergelę Mariją, Nuliūdusiųjų Paguodą, ir paprašyti jos dangiškos globos bei užtarimo. Tačiau garsiausi ir plačiausiai žinomi Pivašiūnų Zolinės atlaidai. Antrame straipsnyje aprašoma Kaišiadorių vyskupijos mūrinės katedros (pastatyta 1932 m., konsekruota 1936 m. gegužės 10 d.) statybos istorija, išvardinti čia dirbę ir katedros kriptojė palaidoti vyskupai Juozapas Kutka ir Teofilus Matulionis, o administratorius vyskupas V. Sladkevičius 1987 m. buvo paskirtas kardinolu. Šventoriuje ilsisi kunigai: muzikologas prof. Teodoras Brązys, Alfonsas Varnas, Stanislovas Kiškis,

Semeliškių bažnyčia

Jonas Mintaučis, Andrius Juknevičius ir Mykolas Balnys.

„Katalikų gyvenimo“ skiltyje pateiktas Sauliaus Juškausko ir Arvydo Malinausko labai rimtai verčiantis susimąstyti straipsnis „Ant kortos – gyvybė“. Čia aprašoma narkomanija, jos pasekmės, narkomanų dalia (jie ne gyvena, bet tik egzistuoja), paįvairintas buvusios narkotikų aukos pasakojimu.

Skiltyje „Kaišiadorių vyskupijos dvasininkai“ išspausdintas Rūtos Jonuškienės straipsnis „Kas keičia parapiją?“ apie Saldutiškio kleboną Jurgį Kazlauską, kilusį iš Kaišiadorių rajono Palomenės parapijos, miestelio gražinimą ir žmonių santykių, pamaldumo stiprinimą.

„Istorijoje“ – įdomus, didelis akademiko Zigmo Zinkevičiaus straipsnis „Karaliaus Mindaugo ir jo pirmojo Lietuvos krikšto reikšmės menkinimas“. Supratęs krikščionybės svarbą Lietuvos valstybei, 1251 m. pavasarį Mindaugas

kartu su šeima, didikais ir „su dideliu skaičiumi pagonių“ buvo pakrikštytas. Jis atkakliai reikalavo ir pasiekė, kad pirmoji Lietuvos vyskupija būtų tiesiogiai pavaldi Šventajam Sostui. Tuomet įžiebta krikščionybės liepsna nebeužgeso, visą laiką Lietuvoje buvo kunigų, vienuolių, veikė viena kita bažnyčia iki pakartotino Lietuvos krikšto Jogailos ir Vytauto laikais. Tai rodo ne tik istoriniai šaltiniai, bet ir lietuviški poteriai, išlaikę pirminio vertimo iš vokiečių kalbos dar Mindaugo laikais elementus. 1253 m. Mindaugas buvo vainikuotas Lietuvos karaliumi. Jo krikštas ir karūnavimas buvo nepaprastos reikšmės įvykis Lietuvai. Tai Lietuvos atsivėrimas pasauliui ir tarptautinis pripažinimas. Kaimyninės valstybės siekė sunaikinti naują karalystę, jis buvo šmeižiamas, žeminamas. Tai atsispindi to meto svetimųjų metraščiuose, o ir vėliau kitataučių istorikų darbuose. Lietuvai tapus laisva ir išsiugdžius savų

istorikų, požiūris į Mindaugą ėmė kisti. Bet negalėdami paneigti paties krikšto fakto, bando jį sumenkinti, ignoruoti, neakcentuojama, kad tai buvo Lietuvos krikščionijos pradžia. Pagal tradiciją pirmasis bet kurios šalies valdovo krikštas laikomas ir tos šalies, tos tautos ir valstybės krikštu. Daroma viskas, kad šį faktą užgožtų pakartotinis Lietuvos krikštas 1387 m.

„Parapijos žmonės“ skiltyje randame interviu su Semeliškių vidurinės mokyklos tikybos mokytoja Nijole Ustiliene. Tai pat išvardinti gegužės mėnesį pakrikštyti ir palaidoti parapijiečiai.

„Katalikų gyvenime“ Mindaugo Buikos straipsnyje „Sakramentinė moterų kunigystė negalima“ išsakyti argumentai, kodėl moterys negali būti šventinamos į kunigus ir tuo klausimu nebegali būti diskusijų tarp katalikų. Stepono Česnos rašinys „Ir tikri velniai kai kam pasirodo“ pasakoja apie savo ir bendradarbio susitikimą su juodaisiais velniais. Kitas straipsnis „Apsėdimo priežastys ir tikslai“ yra ištrauka iš kunigo Jono Burkaus knygos „Du pasauliai“ apie šėtoniškas apsėdimo priežastis ir tikslus, pateikti įvairūs pavyzdžiai bei net 11 apsėdimo priežasčių.

Skiltyje „Tai įdomu!“ išspausdinta pamokanti, labai graži „Trijų medžių istorija“. Jos esmė tokia: visi turime savo tikslų bei svajonių ir, nors kaip labai pro šalį bėgtų mūsų gyvenimas ir siekimai, žinoma, laikui einant, imtų atrodyti nebeįmanomi, būtina nepamiršti, jog Dievas yra parengęs kiekvienam iš mūsų didelius planus, jeigu tik Juo tikėsime. Dievo kelių mes nežinome, bet, reikia atminti, kad Jo keliai visada mums geriausi. Ir Petro Katino straipsnis „Planas, pakeitęs Europą“ apie 1948 m. garsųjį amerikiečių finansinės pagalbos II pasaulinio karo nusiaubtai Europai Džordžo Maršalo (1880-1959) planą.

Paskutiniame puslapyje idėti sveikini- mai gimtadienio proga, skelbiami aktualūs pranešimai žmonėms dėl negalios neturintiems galimybės lankyti bažnyčios, išvardintos aukotojų pavardės.

Gražiu Semeliškių parapijos pavyzdžiu galėtų pasekti ir kitos parapijos. Gaila, kad nenurodomas laikraščio redaktorius ar redakcija (gal iš kuklumo), jo tiražas.

Lietuvos parapijų istorija

Semeliškių bažnyčios jubiliejus

Laikomos šv. Mišios, dešinėje kleb. Gintautas Jančiauskas

Šventinis pamokslas

Jubiliejų susirinkę dalyviai

Semeliškių Šv. Lauryno bažnyčios 225 metų jubiliejų paminėti bei į Šv. Roko atlaidus sugužėjo šimtai žmonių iš Trakų, Aukštadvario, Onušio, Elektrėnų, Vievio, Vilniaus, Kauno bei kitų Lietuvos miestų.

Atvyko tokie garbūs žmonės, kaip dailininkas ir aktorius Arvydas Bagdonas, jo dėka Semeliškių bažnyčioje kabo varpas, ant kurio pavaizduota visa Semeliškių miestelio istorija; parapijos pirmininkas, trakiečiams gerai pažįstamas Algirdas Sadkauskas; profesorius Tadas Šumskas, sukūręs Semeliškių bendruomenės „Strėva“ himną, Gerviečių klubo pirmininkas, lietuviškumo puoselėtojas Baltarusijoje Alfonsas Augulis; Seimo narė Dangutė Mikutienė; Aukštadvario bendruomenės pirmininkė Regina Budrevičienė; Trakų seniūnas Kęstutis Vilkauskas; Vilniaus Taurakalnio kultūros centro direkto-

Atlaidų procesijos metu

rius ir režisierius Vytautas Mikalauskas; Semeliškių kultūrinių renginių organizatorė Silvija Belskienė; Elektrėnų meras Arvydas Vyšniauskas; Semeliškių seniūnas Vytautas Barzdaitis; semeliškėčių didžiai gerbiamas klebonas Antanas Gintautas Jančiauskas.

Semeliškių bažnyčia per 225 m. liko tokia pati, tik 1910 m. plokščias molinis

stogas pakeistas skiedriniu, o 1950 m. uždegtas skardiniu. Bažnyčioje iki šiol kabo Trakų Madonos paveikslas kopija. Veikia 200 metų senumo vargonai.

Jubiliejaus pamaldose dalyvavo: Elektrėnų bažnyčios kleb. dek. Jonas Sabaliauskas, vikaras Marius Talutis, Aukštadvario bažnyčios kleb. dek. mons.

Vytautas Kazimieras Sudavičius, Kietaviškių bažnyčios kleb. Dainius Jančiauskas, Vievio kleb. Alfonsas Kelmelis.

Semeliškėčiams yra brangi Lietuva, tikyba, lietuviški papročiai ir tradicijos.

Viktoras KIERAS
Autoriaus nuotr.

„Bočiai“ važiavo į Suvalkiją

Lietuvos pensininkų sąjungos „Bočiai“ Trakų bendrijos nariai, susiruošę į ekskursiją po Suvalkiją: Aukštadvarį, Prienus, Marijampolę... Autobuse apie Suvalkiją įdomiai ir vaizdingai papasakojo kraštiečių Zigmas Ramanauskas.

„Bočiai“ apsilankė Marijampolės Arkangelo Mykolo Mažosioje Bazilikoje, kurioje uždegė žvakutes, pasimeldė. Po to vyko į Jono Basanavičiaus gimtinę – Užkabalius. Jonas Basanavičius visiems žinomas gydytojas, tautosakininkas, publicistas, antropologas, visuomenės ir kultūros veikėjas, ryškiausias XIX a. Tautinio Atgimimo pradininkas, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras. Ekskursijos dalyviai pabuvojo ir Lietuvos Tautinio Atgimimo Ažuolyne, kuriame beveik 40 ha esančiame plote jau žaliuoja daugiau kaip 8400 medelių, taip pat gar-

siame Paežerių dvare, kuris yra XVIII a. architektūros pavyzdys.

Kudirkos Naumiestis. Prie paminklo Vincui Kudirkai „Bočiai“ sugiedojo Lietuvos himną, nuvykę į Jurbarką aplankė skulptoriaus Vinco Grybo paminklą, muziejų.

Visą kelionę autobuse buvo dainuojamos darnios Sūdūvos dainos: „Iš Suvalkijos lygumų“, „Kito tokio krašto nesurasi“, „Gera buvo gospadinė“ ir kt. Mat daugelis ekskursijos dalyvių gieda Trakų bažnyčios chore, dainuoja ansamblyje „Radasta“.

Dėkojame išvykos organizatoriams: administracijos direktoriui Jonui Liesiui už finansinę paramą apmokant kelionės išlaidas, Danguolei Narkevičienei, Albertui Šaduikiui, Aldonai Kožukienei.

Viktoras KIERAS
Autoriaus nuotr.

„Bočiai“ prie Vinco Kudirkos paminklo

Pro memoria

Atsisveikiname su mažiausios lietuviškos knygos leidėju žurnalistu Viliu Užtupu

Lietuvos žurnalistų sąjunga praneša, kad eidamas 80-uosius metus Vilniuje mirė žurnalistas, leidėjas, humanitarinių mokslų daktaras, buvęs Vilniaus universiteto Žurnalistikos katedros docentas Vilius Užtupas.

V. Užtupas buvo kilęs iš Panevėžio apskrities, Kupiškio valsčiaus. Baigęs Vilniaus universitetą, dirbo knygų leidybos srityje – buvo „Šviesos“ leidyklos redaktorius, direktoriaus pavaduotojas. Nuo 1964 metų Vilniaus universiteto Kauno vakariniame fakultete dėstė leidybos organizavimą ir poligrafijos pagrindus. 1979–1992 metais dirbo Vilniaus universiteto Žurnalistikos katedroje. 1979-aisiais Maskvos poligrafijos institute apgynė disertaciją apie senųjų Lietuvos spaustuvių raidą. Tobulinosi Krokuvos Jogailos universitete.

1989 metais kartu su kitais įkūrė „Sietyno“ leidyklą, išleido B. Brazdžionio eilėraščių knygą „Poezijos pilnatis“, V. Biržiškos „Aleksandryną“. 1992-aisiais įkūrė savo leidyklą, išleido (1992 ir 1996 m.) dvi „Žurnalisto žinyno“ knygas, kitų vertingų leidinių. Pirmasis Lietuvoje pradėjo leisti miniatiūrines knygutes. Tarp keliolikos išleistų – jo paties parašytos Lietuvos lakūnų biografijos (formatas 34x25 mm), pats mažiausias leidinys „Lietuviškai knygai 450 metų“ (16x11 mm), įrašytas į Lietuvos rekordų knygą.

Periodikoje V. Užtupas paskelbė apie 150 straipsnių, išleido knygų apie leidybą ir poligrafiją, iš jų – „Kaip gimsta knyga“ (1976), „Nuo autoriaus iki skaitytojo“ (1980), „Kaip iřišti knygą“ (1983), „Saliamono Banaičio spaustuvė“ (1996), „Lietuvos spaustuvės“ (1997).

Vilius Užtupas palaidotas Kauno Karmėlavos kapinėse.

www.lzs.lt inf.

GROŽINĖS LITERATŪROS KONKURSAS

Amerikos Lietuvių Tautinė Sąjunga, Lietuvos vardo pirmą kartą Kvedlinburgo analuose 1009 metais paminėjimo proga ir tūkstantmečio jubiliejui pagerbti, skelbia romano konkursą.

Skiriamos trys premijos:

- I-oji - 5,000 dol.
- II-oji - 3,000 dol.
- III-oji - 2,000 dol.

Tema kūrėjams: LIETUVAI – TŪKSTANTIS METŲ!

Mes didžiuojamės tūkstančio metų istorija ir šimtmečiais kurta tautine kultūra.

Laikas: Paskutinė kūrinių išsiuntimo data oro paštu 2009 m. birželio 30 d. Prašome nelaukti ir kūrinius siųsti anksčiau.

Kūrinius siųsti:

ALTS, KONKURSAS
2711 West 71st Street,
Chicago, IL 60629-2005, USA

Teksto paruošimas: konkursui siunčiamas kūrinys turi būti ne mažiau 200 puslapių, parašytas spausdinimo mašinėle arba kompiuteriu, pasirašytas slapyvardžiu. Slapyvardis turi būti užrašytas ant atskiro užklijuoto vokelio, kur reikia įdėti savo kortelę su vardu, pavarde, adresu, telefono ir fakso numeriu. Tik laimėjusio rašytojo vokus bus atidarytas.

Nepremijuoti kūriniai negrąžinami.

Vertinimo komisija:

Danutė Bindokienė.,
Dr. Jonas Jasaitis,
Petras Palilionis,
Stasė Petersonienė,
Vytautas Volertas.

Premijų įteikimas: Lietuvių literatūros šventėje, Čikagoje, JAV, Kovo 11-osios – Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo šventės metu.

Kviečiame į Rytų Lietuvos atstovų antrąjį suvažiavimą

Rytų Lietuvos atstovų antrasis suvažiavimas prasidės spalio 8 d. 17.30 val. Vilniaus mokytojų namų didžiojoje salėje.

Suvažiavimo tikslai:

- 1) paminėti Vilniaus dieną – Lenkijos įvykdyto Rytų Lietuvos užgrobito 88-ąsias ir teisėto grįžimo Lietuvai 69-ąsias metines;
- 2) įvertinti dabartinę padėtį pietryčių Lietuvoje;
- 3) priimti nutarimus, perrinkti Rytų Lietuvos atstovų tarybą.

Laikantis Lietuvos Respublikos konstitucijos įstatymų, atstovus į Rytų Lietuvos antrąjį suvažiavimą deleguoja Vilniaus, Šalčininkų, Trakų, Švenčionių, Ignalinos rajonų ir Vilniaus miesto visuomeninės organizacijos.

Rytų Lietuvos reikalų taryba

„Vorutos“ redaktoriui

Lenkų rinkimų akcijos ruporas „Tygodnik Wilenszyzny“ 2008 metų rugsėjo 4-10 d. priede „Rofa“ (Nr. 507) perspausdino dalį išversto „Vilnijos“ draugijos tarnybinio rašto, padarydamas šiuos įstatymų pažeidimus: 1) raštas paimtas iš Vyriausiosios rinkimų komisijos be jos pirmininko ir rašto autorių žinios; 2) rašto vertimas su mumis nederintas, todėl vertime iš lietuvių kalbos į lenkų kalbą yra netikslumų; 3) rašto išspausdinta tik ketvirtadalis (pradžią ir pabaigą), net laužtiniais skliaustais nurodant praleistų maždaug 3 puslapių.

Dėl didžiosios rašto dalies praleidimo ir netikslaus vertimo tekstas negali būti suprantamas adekvačiai. Todėl prašome raštą išspausdinti tiksliai, be sutrumpinimų, redagavimų ir pakeitimų.

Vilnijos draugijos valdyba

Pataisymas

„Voruta“ laikraštyje rugsėjo 6 d. Nr. 17 J. Čapliko publikacijoje išspausdinti žodžiai „antikorupcinė organizacija“, o turi būti antikonstitucinė, vietoj nedelsiant „išvežti“ okupacinę kariuomenę – išvesti, ne ji netrukdyt savo egzistencijos, o nenutraukė, persona non grata, vietoj išipareigoti ji apvalyti – įpareigoti.

Atsiprašome skaitytojų!

Apsilankykite akių ligų klinikoje

Norime pristatyti nevalstybinę gydymo įstaigą – UAB „Lirema“ Akių ligų kliniką. Čia dirba aukštos kvalifikacijos gydytojai oftalmologai ir atliekamos mikrochirurginės akių operacijos. Įstaiga įsikūrusi Vilniuje, neseniai atidarytas filialas Klaipėdoje. Klinika privati, aprūpinta modernia chirurgine bei diagnostine įranga. Veiklą pradėjo prieš penkerius metus, per visą jos istoriją apsilankė daugiau nei 10000 pacientų.

UAB „Lirema“ Akių ligų klinikai vadovauja gydytoja - oftalmologė mikrochirurgė Lilija Socevičienė. Čia dirba gydytojos - Lina Socevičienė, Laura Bagdonaitė ir Vilija Tolutienė. Konsultuoja bei operuoja vaikų akių gydytojas Jūratis Žukauskas, gydytojas Andrius Ruzgys. Įstaigos gydytojai gilina savo žinias ir praktinius įgūdžius Lietuvos bei užsienio konferencijose, universitetinėse klinikose. Gydant ligonius taiko pažangiausius gydymo metodus.

Čia atliekamos kataraktos, regėjimo korekcijos, žvaizdumo, vokų plastinės, šalto miežio ir vokų auglių pašalinimo operacijos. Labiausiai paplitusi akių liga tarp vyresnio amžiaus žmonių – katarakta, kuria sergant rega vis silpsta, kol visiškai apankama. Ji gali būti gydoma tik chirurginiu būdu. Kuo anksčiau kreipiamasi į gydytojus, tuo greičiau ir geresnių pooperacinių rezultatų galima tikėtis. Už šią operaciją ligoniui mokėti nereikia – įstaiga sudariusi sutartį su teritorine ligonių kasa, kuri ir apmoka už suteikiamas paslaugas. Tačiau pacientas turi pasirinkti ir nusipirkti dirbtinį lęšiuką, geresnes operacines medžiagas, kurių nekompensuoja ligonių kasos. Tai pacientui kainuoja 650 litų. Vis dažniau atliekamos regėjimo korekcijos operacijos, po kurių žmogui nereikia nešioti akinų ar kontaktinių lęšių. Už visas kitas, išskyrus kataraktą, pacientai moka patys. Galima mokėti išsimokėtinai.

Kreipiantis reikia registruotis telefonu - Vilniuje (8~5) 2159595, Klaipėdoje (8~46) 459545. Pirminės gydytojo konsultacijos kainą 90 Lt. Pensininkams ir neigaliesiems teikiama nuolaida - paslaugos kainą 60 Lt. Atvykstant pas gydytoją siuntimas neprivalomas. Esant medicininėms indikacijoms, pačioje klinikoje išrašys nedarbingumo pažymėjimą ar kompensuojamus vaistus akių ligoms gydyti.

UAB „Lirema“ informacija

„Voruta“ parduodama

- K110 Vilnius, Geležinkelio g. 16
- K145 Vilnius, Konstitucijos pr. 12
- K190 Vilnius, Gedimino pr. 7
- K200 Vilnius, Gedimino pr. 13
- K26 Vilnius, Sodų g. 22
- K44 Vilnius, J.Lelevelio g. 2
- K45 Vilnius, Gedimino pr. 19
- K48 Vilnius, Gedimino pr. 2
- K5 Vilnius, Sodų g. 22
- K6 Vilnius, Gedimino pr. 44
- K7 Vilnius, Gedimino pr. 31
- K78 Trakai, Vytauto g. 90
- K8 Vilnius, Gynėjų g. 1
- K85 Trakai, Vytauto g. 37
- K9 Grigiškės Kovo 11-osios g. 25a
- K91 Vilnius, Geležinkelio g. 4
- K369 Klaipėda, Taikos pr. 101
- K236 Kaunas, Laisvės al./Ožėskienės g.
- K466 Panevėžys, Savanorių g. 5
- K558 Šiauliai, Tilžės g. 109
- K436 Marijampolė, Stoties g. 2
- K400 Alytus, Jotvingių g. 10
- K562 Palanga, Vytauto g. 94

Trakų žemė

Trakų rajono laikraštis „Trakų žemė“

priima reklamą, skelbimus, pranešimus, sveikinimus, užuojautas.

Kreiptis tel./faks..:

8 528 55331

8 528 512 66

mob. 8 605 19302

arba el.paštą trakuzeme@voruta.lt

voruta@voruta.lt,

Naujoji g. 16, Trakai

Spaudos radijo ir televizijos
rėmimo fondas
Vilniaus krašto lietuvių
sąjunga išleivijoje

Voruta
Visos prekių ženklų teisės
saugomos

© Voruta 2008. Visa medžiaga (rašiniai), pateikta laikraštyje „Voruta“, yra VŠĮ „Vorutos“ fondas (įmonės kodas 181392738) nuosavybė. Laikraštį ar jo straipsnius kopijuoti ir platinti be raštiško sutikimo draudžiama.

© Voruta, 2008. Leidžiamas nuo 1989 m. spalio 24 d. Devyniolikieji leidimo metai. Rengėjas (leidėjas) – VŠĮ „Vorutos“ fondas, įmonės kodas 181392738. Direktoriė Aušra Virvičienė. Adresas: Naujoji g. 16, Trakai. Laikraštis išleina kas antrą šeštadienį. Apimtis – 4 sp. l. Rinko ir maketavo „Vorutos“ leidykla. Redakcijos adresas: Naujoji g. 16, Trakai, tel./ faks.: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66, mob. (8 605) 19 302. Vyriausiasis redaktorius Juozas Vercinkevičius, el. p. redaktorius@voruta.lt. Spausdino AB spaustuvė „Titnagas“, Vasario 16-osios g. 52, Šiauliai. Tiražas 1200 egz.

Laiškams: „Voruta“, Naujoji g. 16, LT-21111 Trakai, LIETUVA. Tel. faksas: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66. El. paštas: vorutosfondas@voruta.lt, voruta@voruta.lt. Interneto svetainė: <http://www.voruta.lt>

Redakcija: Aleksandras Adamkavičius (vyr. redaktoriaus pavaduotojas), Martynas Buišys, Albina Trečiokienė (buhalterė), Aukšė Kękytė, Birutė Žemaitaitytė, Juozas Vercinkevičius